

Den dolda funktionsnedsättningen – att leva med IgE-medierad födoämnesallergi

Erfarenheter och uppfattningar av att leva med en folksjukdom

Sofia Rolf och Johanna Svensson

Omvårdnad 15 hp

Halmstad 2017-12-08

**Den dolda funktionsnedsättningen –
att leva med IgE-medierad
födoämnesallergi**

Erfarenheter och uppfattningar av att leva med en
folksjukdom

Författare:

Sofia Rolf
Johanna Svensson

Ämne
Högskolepoäng
Stad och datum

Omvårdnad
15 hp
Halmstad 2017-12-08

Titel	Den dolda funktionsnedsättningen – att leva med IgE-medierad födoämnesallergi
Författare	Sofia Rolf och Johanna Svensson
Sektion	Akademin för hälsa och välfärd
Handledare	Maria Mirskaya, Universitetsadjunkt i omvårdnad, Fil.mag
Examinator	Ingela Skärsäter, Universitetslektor i omvårdnad, Professor i omvårdnad, Med dr.
Tid	Höstterminen 2017
Sidantal	22
Nyckelord	Erfarenheter, Funktionsnedsättning, Födoämnesallergi, IgE-medierad, Uppfattningar

Sammanfattning

Födoämnesallergi är en dold sjukdom som inte blir synlig förrän individen utvecklar en allergisk reaktion. Därifrån kan det snabbt handla om liv och död. Kroppens fysiska reaktion är väl utforskad och trots det, är hur sjukdomen påverkar patientens livssituation relativt outforskad. Omvårdnadslitteratur inom risker och åtgärder vid allergi nämner ytterst lite om födoämnesallergi. Studiens syfte var att beskriva patienters erfarenheter och uppfattningar av att leva med IgE-medierad födoämnesallergi. Genom en litteraturstudie framstod fyra teman: *Rädsla och förlust av säkerhet, Att hantera vardagen, Betydelsen av information vad gäller märkning av livsmedel* och *Vikten av stöd från omgivningen*. Upplevelsen av att inte ha kontroll, en ständig risk för oanade reaktioner, att inte alltid ha förståelse och behöva försvara sina behov, gav en negativ emotionell respons. Påverkan på livssituationen jämfört mellan lätt födoämnesallergi och svår födoämnesallergi var markant. Vägen tillbaka till en fungerande vardag bestod av strategier, förståelse, samt försoning. Ändå fanns hinder i omgivningen kvar. Kunskapen som genererades från studien är viktig för att sjuksköterskan ska kunna vårda en födoämnesallergisk patient utan att hindra läkande och känsla av säkerhet. Samhället behöver möta patientgruppens behov genom anpassning för att livskvalitet ska kunna uppnås.

Title	The hidden disability – living with IgE-mediated food allergy
Author	Sofia Rolf och Johanna Svensson
Department	School of Health and Welfare
Supervisor	Maria Mirskaya, Lecturer in nursing, MNSc
Examiner	Ingela Skärsäter, Professor in nursing science, PhD
Period	Autumn semester 2017
Pages	22
Key words	Disability, Experience, Food allergy, IgE-mediated, Perception

Abstract

Food allergy is a hidden disability that does not become visible until the individual develops an allergic reaction. From there on it can quickly become a matter of life or death. The physical response has been well researched and yet how the disease affects the patient's life situation is relatively unexplored. Nursing literature regarding allergy risks and interventions mention little about food allergy. The aim of the study was therefore to highlight patients' experiences and perceptions of living with IgE-mediated food allergy. Through a literature study four themes emerged: *Fear and loss of security*, *Managing everyday life*, *Importance of information regarding labeling of food* and *The importance of support from others*. The experience of not having control, a constant risk of unsuspected reactions, not always having an understanding from others and having to defend their needs gave a negative emotional response. The way back to an ordinary living consisted of strategies, understanding and reconciliation, yet there were still obstacles left in the environment. The knowledge of this study can be used in caring for a food allergic patient without jeopardizing healing process and feeling of security. The society needs to meet the patient group's needs through adaptation, to achieve quality of life.

Innehållsförteckning

Inledning	1
Bakgrund	1
Allmänt om allergi.....	1
Överkänslighetsreaktioner	2
Påverkan på samhället och samhällets syn på allergi.....	3
Sjuksköterskans perspektiv på omvårdnaden av en allergisk individ....	3
Halldorsdottirs steg för god omvårdnad och vårdbegrepp relaterat till sjukdom	4
Problemformulering	5
Syfte	5
Metod	5
Design	5
Datainsamling	5
Inklusionskriterier	6
Exklusionskriterier	6
Artikelsökning CINAHL.....	6
Artikelsökning PubMed.....	7
Artikelsökning PsycINFO.....	7
Sammanfattning av datainsamling	8
Databearbetning	8
Forskningsetiska överväganden	8
Resultat	9
Rädsla och förlust av säkerhet	9
Att hantera vardagen	10
Att ta ansvar	10
Att begränsa sin vardag	11
Att ta risker	12
Betydelsen av information vad gäller märkning av livsmedel	12
Vikten av stöd från omgivningen	13
Medvetenhet från andra	13
Utsatthet och utanförskap	14
Diskussion	15
Metoddiskussion	15
Pålitlighet.....	16
Bekräftelsebarhet	16
Trovärdighet	16
Överförbarhet	17

Resultatdiskussion.....	18
Konklusion & implikationer.....	21

Referenser

Bilagor

Bilaga A: Sökordsöversikt

Bilaga B: Sökordskombinationer

Bilaga C: Sökhistorik

Bilaga D: Artikelöversikt

Bilaga E: Temaöversikt

Inledning

Allergi påverkar individen och samhället individen lever i (Radke et al., 2016). Med tanke på att 31 procent av Sveriges befolkning lever med allergi är belastningen på hälso- och sjukvård stor (Fox et al., 2013; Folkhälsomyndigheten, 2017). Omvårdnaden av en patient med allergi är enligt *Nanda International* (2015) riskfylld och Goss et al. (2013) poängterar vikten av en kompetent sjuksköterska vid ankomstsamtalet med patienten. Personer som lever med allergi och individer som lever i den drabbade personens omgivning har olika kunskapsnivåer om vad den allergidrabbade personen har för behov (Gupta et al., 2010; Radke et al., 2016). Allergiepidemin exploderade under 1990-talet och ökningen har fortsatt in på 2000-talet som en sekundär våg med födoämnesallergi som den med kraftigast ökning (Prescott et al., 2013). Enligt Hays (2012) har patienter med allergi en mer komplex omvårdnadsprocess och kräver därmed mer omtanke för att bibehålla patientens livskvalitet. Risken för oanade reaktioner är stor och enligt *Myndigheten för delaktighet* är svår allergi inkluderad i de svenska ramarna för funktionsnedsättning (Statistiska centralbyrån, 2016). Således har platser i samhället börjat införa allergenförbud (Cicutto, 2012).

Bakgrund

Allmänt om allergi

I folkmun har allergi genom åren kommit att få innebörden att ha exponerats för något som inte är skadligt för de flesta människor och som ger obehag (May, 1984). Den vetenskapliga definitionen av allergi är en abnorm överkänslighetsrespons på en substans som kroppens immunförsvar felaktigt uppfattar som skadlig (Bulechek, Butcher, Dochterman & Wagner, 2013). Födoämnesintolerans är till skillnad från födoämnesallergi något som starkt kopplas till gastrointestinala problem (Reintam Blaser et al., 2015). En vanlig form av intolerans är mjölkintolerans (MacDonald, 2002).

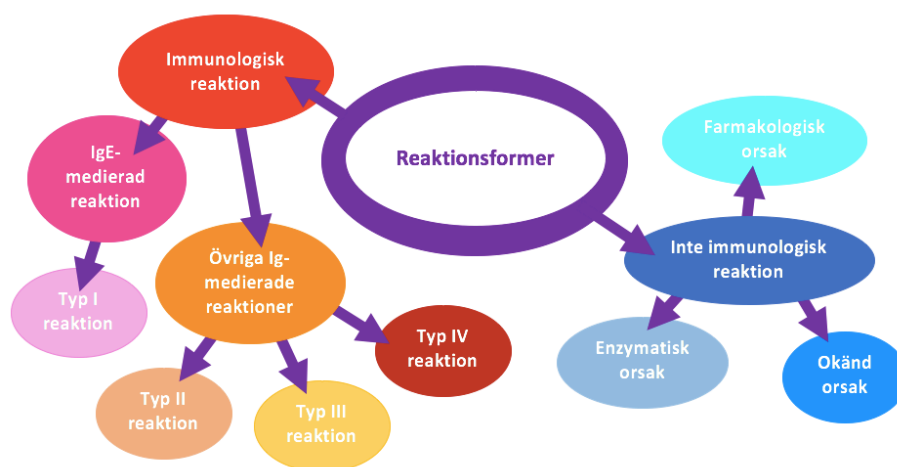
Födoämnesallergi är vanligt förekommande i Australien, USA och västra Europa (Burney et al., 2010). Statistik baserat på individers subjektiva symtomupplevelse, som presenterats av Folkhälsomyndigheten (2017) konstaterar att 31 procent av Sveriges befolkning år 2016 var drabbade av någon form av allergi. Därmed lever var tredje svensk med sjukdomen och således är allergi Sveriges största folksjukdom med drygt tre miljoner drabbade individer (Folkhälsomyndigheten, 2017). Diagnostisering kan ske genom hudtester, även benämnt pricktester. Utöver det kan diagnostisering ske genom serumtester, samt genom provokationer med allergen via föda. Behandlingen som i majoritet rekommenderas till patienter med födoämnesallergi är eliminationsbehandling. Födoämnet ska därmed undvikas. Vid allergisk reaktion ska patienten använda perorala kortisonpiller och autoinjektion med adrenalin vid behov (Bengtsson, Foucard och Pal, 2009). Autoinjektionen benämns även som en EpiPen (FASS, 2017).

För 2400 år sedan myntade Hippokrates begynnelsen till vad som skulle bli allergiforskning. Genom observationen att ost gav svåra symtom hos vissa personer och andra kunde äta det

utan bekymmer, drog Hippokrates slutsatsen att det berodde på skillnader i människors kroppar (Jones, 1931). Det dröjde fram till år 1921 innan IgE-antikroppens existens bevisades, då av forskaren Prausnitz. Prausnitz injicerade serum från en individ med allergi och fiskeextrakt under sin egen hud för att framkalla en allergisk reaktion (Prausnitz & Kuster, 1921). Födoämnesallergi var en ovanlig åkomma innan 1990-talet och i forskning gjord under 2010-talet kan det urskiljas att fenomenet födoämnesallergi hade sin begynnelse runt millenniumskiftet år 2000. Allergi mot livsmedel ses som den sekundära vågen till allergiepidemin, som exploderade under 1990-talet. Framför allt har ökningen skett bland barn (Prescott et al., 2013). Anledningen till att allergier blivit allt vanligare tros vara livsstilen som associeras till västvärlden med nya miljöfaktorer som påverkar människan (Osborne, 2011; Prescott et al, 2013). I takt med att allt fler insjuknat har forskningen ökat och nya diagnostiseringsverktyg har tagits fram. Framtidsvisionen för allergiforskning innebär en större förståelse för grundläggande immunologi och immunterapibehandling för att minska besvären för de drabbade (Sampson, 2016). I nuläget är konsekvenserna på måendet hos individer med allergi relativt outforskat, speciellt hos unga vuxna (Jones, et al., 2013; Prescott et al, 2013).

Överkänslighetsreaktioner

Överkänslighetsreaktioner kan enligt Bengtsson et al. (2009) delas in i immunologiska eller icke immunologiska. Reaktionen som är immunologiska använder sig av antikropparna IgA, IgD, IgE, IgG, samt IgM, i jämförelse med icke-immunologiska som har andra än immunologiska orsaker. Överkänslighetsreaktioner med immunologisk grund kan delas in i fyra reaktionstyper som skiljer sig åt både i reaktionskatalysator, symtom och reaktionstid (Rajan, 2003). Typ I-reaktion, IgE-medierad allergi är den form som ger flest allvarliga reaktioner (Vetander, 2016). Resterande tre reaktionsformer använder sig av andra antikroppar eller är cell- och antikroppoberoende reaktioner (Rajan, 2013). Figur 1 har skapats av författarna för föreliggande uppsats, med inspiration och utgångspunkt i de olika överkänslighetsreaktioner som beskrivs av Rajan (2003) och Bengtsson et al. (2009).

Figur 1: Översikt av överkänslighetsreaktioners orsaker och de fyra former av immunologiska reaktioner som finns. Figuren är sammanställd av författarna med inspiration från Rajan (2013) och Bengtsson et al. (2009).

IgE-medierad allergi karaktäriseras av plasmacellers sekretion av IgE-antikroppar. Individerna i fråga har oftast en snabb reaktion med lokal inflammation tack vare att antikroppar snabbt känner igen proteinet, även kallat allergenet. Vanligaste förekommande IgE-medierade reaktionerna är för födoämnen mjölk, höns, fisk, nötter, jordnötter, skaldjur, citrusfrukter, tomat, jordgubbar, äpple och kiwi (Bengtsson et al, 2009; Rajan, 2003). Svår allergi kan resultera i anafylaxi, en kraftig akut allergisk reaktion som kan leda till döden. Därmed har offentliga platser börjat införa förbud emot allergen som framkallar anafylaxi (Cicutto et. al., 2012)

Påverkan på samhället och samhällets syn på allergi

För hälso- och sjukvård i nordiska länder kostar vården av en födoämnesallergisk individ omkring 31000 kronor, från födseln tills det att barnet fyllt två år (Alanne, Maskunitty, Laitinen & Pekurinen, 2012). Allergihantering är inte en dyr kostnad för sjukvården sedd till kostnad per person (Alanne, 2012). Problemet ligger i antalet drabbade individer och att vårda individer med allergi som utvecklat svåra symtom (Fox et al., 2013; Folkhälsomyndigheten, 2017). Även alla åtgärder företag måste anamma för att kunna få fram en allergenfri produkt är komplex (Ming Lee & Sozen, 2016; Waisarayutt et al., 2014). Restauranger som är en av säljarna av livsmedelsprodukter, visade sig enligt Radke et al. (2016) ha den övergripande värderingen att kunder med allergi ska bemötas med god information om allergen innehåll. Trots det uppenbarades det att personalen i många fall hade felaktig kunskap om födoämnesallergi (Radke et al., 2016).

Brough et al. (2013) belyser genom sin studie att IgE-allergenet jordnöt kan finnas kvar i en miljö trots rengöring med kraftiga rengöringsmedel. Därmed kan allergenet förflyttas i miljön genom handberöring och saliv (Brough et al. 2013). Eftersom risken är stor för oanade reaktioner samt att allt fler idag utvecklar allergi, har platser i samhället börjat införa förbud mot proteiner som framkallar kraftiga reaktioner (Cicutto, 2012). Gupta et al. (2010) studie poängterar att 66 procent av de deltagande personerna ansåg att födoämnesallergi var ett allvarligt problem. Ändå angav 70 procent av föräldrar till icke-allergiska barn, att de var emot ett förbud mot jordnöt i skolmiljön. Således kunde studien även komma fram till att färre än 20 procent av de tillfrågade föräldrarna till barn med allergi, upplevde att födoämnesallergi togs på allvar (Gupta et al., 2010). I Sverige har *Myndigheten för delaktighet* tagit fram ramar för funktionsnedsättning som innefattar svår allergi (Statistiska centralbyrån, 2016). Även *Diskrimineringslagen* (SFS 2008:567) har tagits fram för att bland annat skydda den som lever med funktionsnedsättning.

Sjuksköterskans perspektiv på omvårdnaden av en individ med allergi

Att inte ha fullständig dokumentation eller korrekt informationsutbyte vårdpersonal emellan om patienters födoämnesallergier, kan vara förenat med livsfara och risken finns således att patientsäkerheten äventyras (Goss et al., 2013). *Nanda International* (2015) framhäver att omvårdnaden av patienter med allergi är en risksituation med riskfaktorer som exponering för allergen, samt ilska. Ilskans innebörd utvecklas inte vidare (Nanda International, 2015). Som Goss et al. (2013) poängterar hänger dokumentationen om en patients överkänslighet på

ankomstsamtalet med patienten när den anländer till kliniken. Det är viktigt att sjuksköterskan tar sig tid att använda rätt intervjuteknik för att inte missa viktig information. Hays (2012) lägger vikt på hur komplex omvårdnaden är för patienter som kan utveckla svåra allergiska symtom, och vad som bör beaktas för att öka patientgruppens livskvalitet. *Nursing Interventions Classifications* nämner nutritionshantering, respiratorisk övervakning samt hantering, riskidentifiering, dietinformation och övervakning av vitalparametrar som möjliga problemområden vid omvårdad av individ med allergi (Bulechek, Butcher, Dochterman & Wagner, 2013). *Nursing Diagnosis - Application to Clinical Practice* anger endast rengöring av ytor, vädring, lufttäta behållare och soptunnor med barnsäkra lock som relevanta omvårdnadsåtgärder för födoämnesallergi (Carpenito, 2013). Utöver det poängterats även att akut sjukvård bör övervägas i situationer då personen fått symtom som ansiktssvullnad, ändrad röst, svårigheter att svälja, samt andningssvårigheter. Personer med allergi rekommenderas även att ha ett armband med information om allergi så att vårdpersonal och övriga individer snabbt kan inse vad som är fel vid allvarlig reaktion (Carpenito, 2013). En av få studier som gjorts på sjuksköterskestudenters attityd rådande fysisk och intellektuell funktionsnedsättning genomfördes av Kritsotakis et al. (2017). Attityden gentemot patienter med funktionsnedsättning var överlag problematisk då studiens slutsats visade på en generellt dålig attityd gentemot patientgruppen (Kritsotakis et al. 2017).

Halldorsdottirs steg för god omvårdnad och vårdbegrepp relaterat till sjukdom

Halldorsdottir (2008) poängterar sjuksköterskans bemötande, förståelse för patienten, samt hur det kan påverka vårdtillfället. Det sker i sex steg:

Steg 1: att nå ut till patienten.

Steg 2: att göra sig av med masken av anonymitet och skapa en relation.

Steg 3: bekräfta kontakten som uppstått.

Steg 4: att uppnå en nivå av tillit.

Steg 5: att uppnå en nivå av solidaritet.

Steg 6: slutliga fasen där vårdandet innebär självständighet och läkande för patienten. (Halldorsdottir, 2008).

Halldorsdottir (2008) belyser patientens behov av nästan en andlig kontakt med sjuksköterskan. För att bandet ska uppstå måste sjuksköterskan bry sig om patienten, inte bara som patient utan som person. Utöver det behöver sjuksköterskan även vara kompetent, samt ha kunskap och erfarenhet inom sitt yrke för att patienten ska känna tillit. I Halldorsdottirs omvårdnadsteori används två metaforer, *bron* och *väggen*. *Bron* symboliserar kommunikationen och kontakten som sker vid ett vårdtillfälle där öppenhet genomsyrar hela processen. Till skillnad från *bron* symboliserar *väggen* en kontakt där kommunikationen är sparsam och bemötandet präglas av negativitet. En kontakt som betraktas som känslolös (Halldorsdottir, 2008).

Enligt Fagerström (2017) beskriver många att inställningen till livet har betydelse för att bibehålla en positiv hållning trots sjukdom. Som patient fråntas individen makten över sin situation och därmed ansvar och möjlighet att påverka, med en konsekvens för minskad livskraft (Fagerström, 2017). Livskvalitet hos individer med allergi har visats vara generellt lägre än övriga befolkningens (Flokstra-de Blok et al., 2009). Oro, smärta eller ångest som kan vara relaterat till sjukdom ses som faktorer till patientens lidande, som även är ett kärnbegrepp inom omvårdnad (Arman, 2017). Lidandets orsaker kan antingen vara synliga eller dolda, men att försonas med sitt lidande är att acceptera en förändrad livssituation (Arman, 2017; Gustafsson, 2017).

Problemformulering

Allergi klassas som en folksjukdom i Sverige och var tredje svensk lider av allergi. Genom den här litteraturstudien uppmärksammas erfarenheter och uppfattningar av att leva med födoämnesallergi. Studien kan innebära viktig kunskap för sjuksköterskan i bemötandet av en patient med födoämnesallergi.

Syfte

Syftet med studien var att beskriva patienters erfarenheter och uppfattningar av att leva med IgE-medierad födoämnesallergi.

Metod

Design

Studien har utförts som en allmän litteraturstudie med metoden innehållsanalys enligt Forsberg och Wengström (2015). Litteraturstudien som gjorts belyser erfarenheter och uppfattningar hos individer med IgE-medierad födoämnesallergi. Sökningar i databaser genomfördes strukturerat enligt Friberg (2012) med avseende att hitta vetenskapliga artiklar inom ämnet. Sammanställning av resultatartiklar utfördes och granskades enligt granskningsmallar av Carlsson och Eiman (2003) och därigenom stärktes kvaliteten.

Datainsamling

En övergripande inledande sökning i oneseach på sökordet *”food allergy”* gjordes för att få insikt i hur beforskat ämnet var. Ur sökningen genererades 52927 träffar. Även en sökning i *Digitala Vetenskapliga Arkivet (DiVA)* utfördes för att styrka att ingen kandidatuppsats skrivits om ämnet under de senaste fem åren. Sökningen i DiVA resulterade i uppsatser utförda mellan åren 1999-2010 och var tillhörande andra vetenskaper än omvårdnad. *Cumulative Index of Nursing and Allied Health (CINAHL)*, *Public Medline (PubMed)* och *Psychological Abstracts (PsycInfo)* valdes ut som databaser till studien eftersom de är centrala för forskning inom omvårdnad (Forsberg & Wengström, 2015). Teknik för sökstrategier tillämpades då de booleska operatorerna »AND« och »NOT« användes i sökningarna (Forsberg & Wengström, 2015). Även trunkering (*) (Forsberg & Wengström, 2015) användes för att sökningen skulle innefatta alla böjningar av sökorden (Forsberg &

Wengström, 2015; Östlundh, 2012). Ämnesordlistor (Forsberg & Wengström, 2015), alternativt tesaurusar (Forsberg & Wengström, 2015), i varje vald databas har tillämpats (Forsberg & Wengström, 2015; Östlundh, 2012), samt fritextsökningar enligt Forsberg & Wengström (2015) utfördes med hjälp av orden "food allergy", "IgE-mediated food allergy" "quality of life", *experience*, *perception* och *patient* (Bilaga A, tabell 1).

Sökordskombinationerna som använts har gjorts på likvärdigt sätt i alla tre databaser med undantag för ämnessökordet *experience* i PubMed. Sökkombinationerna redovisas i *Bilaga B, tabell 2*. Endast sökningar som genererat resultatartiklar redovisas i sökhistoriken i *Bilaga C, tabell 3*. Sökningarna i samtliga databaser genererade sammanlagt 95 artiklar genom att läsa endast titeln på artiklarna. Därefter lästes abstracten till samtliga 95 artiklar och om oklarheter om kvalitet, etiska aspekter, bortfall eller inklusionskriterier/exklusionskriterier kvarstod söktes det efter i artikelns fulltext. Slutligen lästes artiklarnas abstrakt, metod och slutsats och tio resultatartiklar genererades. Kvalitetsgranskning med kvalitativa och kvantitativa granskningsmallar enligt Carlsson och Eiman (2003) har utförts på samtliga vetenskapliga resultatartiklar. Genom granskning får vetenskapliga artiklar en gradering: *Grad I, Grad II eller Grad III*, där grad I är den med högst vetenskapliga kvalitet (Carlsson & Eiman, 2003). Eftersom Carlsson och Eiman (2003) inte innehåller en granskningsmall för mixed method gjordes istället granskningen i både en kvalitativ och en kvantitativ mall. Samtliga resultatartiklar som valts ut till studien graderades till grad I.

Inklusionskriterier

Valda inklusionskriterier för studien har varit: (1) artiklar publicerade mellan åren 2007-2017, (2) artiklar med inriktning på deltagande i alla åldrar, (3) engelska och svenska artiklar, (4) vetenskapliga artiklar med kvalitativ ansats, kvantitativ ansats eller mixed metod (Forsberg & Wengström, 2015), (5) artiklar med tillgängligt abstract (Östlundh, 2012), (6) peer-reviewed artiklar (Forsberg & Wengström, 2015), (7) en majoritet, alternativt hälften, av respondenter har någon form av de vanligaste Ig-E medierade födoämnesallergierna, (8) allergiska individers erfarenheter och uppfattningar, samt studier med föräldrar och allergiska barn.

Exklusionskriterier

Valda exklusionskriterier för studien har varit: (1) publicerade artiklar före år 2007, (2) artiklar på annat språk än svenska och engelska, (3) review artiklar, (4) avsaknad av abstract, (5) artiklar som inte anges vara peer-review eller som inte gått att styrkas vara peer-review på annat sätt, (6) en majoritet av respondenterna hade inte någon form av de vanligaste allergierna, (7) ej utveckling av formulär, (8) ej immunterapi, (9) ej födoämnesprovokation. (10) ej i relation till andra sjukdomar, (11) ej artiklar med huvudfokus på astma, atopisk dermatit, eksem eller eosinofil esofagit, (12) ej huvudfokus på allergins utbredhet.

Artikelsökning CINAHL

Cumulative Index of Nursing and Allied Health (CINAHL) är en databas som innefattar artiklar inom ämnena omvårdnad, sjukgymnastik samt arbetsterapi. Databasen valdes eftersom CINAHL specialiserar sig inom omvårdnad. Sökningar med hjälp ut av Medical

Subject Headings (MeSH) och fritextsökning utfördes med hjälp ut av trunkering (*) och den booleska operatören »AND« (Forsberg & Wengström, 2015). Alternativen peer review, 2007-2017, engelska, alla åldrar, samt tillgängligt abstract användes (Östlundh, 2012). Sökningarna gjordes enbart på engelska med anledning av att sökningar med svensk text inte genererade några träffar. En överblickande fritextsökning med sökordet ”*food allergy*”, tillsammans med önskade kriterier utfördes för att få en uppfattning av innehållet om ämnet i databasen. Fritextsökningen genererade 409 artiklar, med valda inklusionskriterier. Ingen sökning med ämnesordlista som hjälpmedel gav resultat i CINAHL. Tre artiklar genererades via fritextsökningar på sökordet ”*food allergy*” som kombinerats med sökordet *experience* i fritext. Av de tre artiklarna var två utförda med kvalitativ metod och en var utförd med metoden mixed method (Forsberg & Wengström, 2015). Två av resultatartiklarna i CINAHL återfanns som resultatartiklar i andra databaser. Kombinationer av sökorden redovisas i *bilaga C, tabell 3*.

Artikelsökning PubMed

Databasen *Public Medline* (PubMed) innehåller ett brett innehåll av artiklar inom medicin, omvårdnad och odontologi. PubMed valdes på grund av att databasen har ett brett utbud av omvårdnadsartiklar. Sökningarna som utfördes gjordes som fritextsökningar eller ämnesordlistsökningar, så kallade MeSH-sökningar. De booleska operatörerna »AND« och »NOT« har tillämpats. »NOT« användes vid sökningar över 300 träffar och kombinerades med exklusionskriterierna (Forsberg & Wengström, 2015). Trunkering (*) användes som hjälpmedel för att sökningarna skulle innehålla alla böjningar av sökordet (Forsberg & Wengström, 2015). Användning av ämnesordhjälpmedlet MeSH utfördes i drygt hälften av sökningarna (Forsberg & Wengström, 2015). Alternativen 2007-2017, svenska, engelska, tillgängligt abstract och alla åldrar tillämpades (Östlundh, 2012). För att få en övergripande syn över databasens innehåll med önskade inklusionskriterier gjordes en fritextsökning med sökordet ”*food allergy*”. Resultatet av den inledande fritextsökningen genererade 1652 artiklar. Resultatartiklar genererades när MeSH-termen ”*food hypersensitivity*” kombinerades med antingen MeSH-termerna ”*quality of life*” eller *perception*. Artiklar till studien valdes även ut i fritextsökningar på sökordet ”*food allergy*” kombinerat med sökordet *experience*, samt fritextsökning ”*IgE-mediated food allergy*” kombinerat med ”*quality of life*”. Sju artiklar genererades varav tre var kvalitativa, tre var kvantitativa och en var mixed method (Forsberg & Wengström, 2015). Fem av resultatartiklarna i PubMed var även resultatartiklar i andra databaser. MeSH-sökordet *experience* återfanns inte med rätt definition och användes därmed inte. Kombinationer av sökorden redovisas i *bilaga C, tabell 3*.

Artikelsökning PsycINFO

Psychological Abstracts (PsycInfo) valdes som en sökdatabas då den hanterar ett brett utbud av artiklar om psykologi inom omvårdnad, medicin och angränsande områden (Forsberg & Wengström, 2015). Genom fritextsökning tillsammans med den booleska operatören »AND« och trunkering (*) utfördes sökningar i databasen. Tesaurus användes som ett hjälpmedel (Forsberg & Wengström, 2015). Alternativen 2007-2017, peer review, svenska, engelska och hela population (Östlundh, 2012). En fritextsökning på sökordet ”*food allergy*” gjordes för att

få en uppfattning om databasens innehåll om ämnet med kriterierna tillämpade. Sökningen resulterade i 149 artiklar. Resultatartiklar återfanns i både tesaurussökningarna och fritextsökningarna. Tesaurussökningarna som genererade resultatartiklar var ”*food allergies*” kombinerat med antingen tesaurusen ”*quality of life*” eller tesaurusen *perception*. Fritextsökningarna i PsycINFO resulterade också i resultatartiklar när sökordet ”*food allergy*” kombinerades var för sig med följande sökord: ”*quality of life*”, *experience* och *patient* i fritext. Resultatet av sökningarna i databasen gav sex artiklar varav tre var kvantitativa artiklar och tre kvalitativa (Forsberg & Wengström, 2015). Fem resultatartiklar i PsycINFO återfanns i andra databassökningar. Kombinationer av sökorden redovisas i *bilaga C, tabell 3*.

Sammanfattning av datainsamling

Sökningar utfördes i databaserna CINAHL, PubMed och PsycINFO med hjälp av sökorden ”*food allergy*”, ”*IgE-mediated food allergy*”, ”*quality of life*”, *experience*, *perception* och *patient*. Booleska operatorerna »AND« och »NOT«, ämnesordlistor, fritext, inklusionskriterier, exklusionskriterier, samt trunkering (*) användes även i sökningarna (Forsberg & Wengström, 2015). Resultatartiklarna som genererades från samtliga databaser resulterade i sammanlagt tio vetenskapliga artiklar där fem var utförda med kvalitativ metod, fyra med kvantitativ och en med mixed method (Forsberg & Wengström, 2015). Artiklarna har sammanställts i artikelöversikter som redovisas i *bilaga D* för att få en bättre inblick i artiklarnas innehåll (Forsberg & Wengström, 2015). Artiklarna granskades enligt Carlsson & Eimans (2003) granskningsmallar och alla fick grad I.

Databearbetning

Databearbetningen har skett genom fem steg enligt Forsberg och Wengström (2015) i kombination med Fribergs (2012) faser i arbetsgång vid kvalitativa studier. Alla artiklar lästes noggrant igenom av båda författarna. Författaren som inte hade någon förkunskap inom området läste artiklarna först för att identifiera koder ur en icke-allergisk individs perspektiv. Efter det lästes artiklarna av författaren med förkunskaper med avsikt att identifiera teman ur perspektivet från en individ med allergi. Koderna jämfördes sedan för att hitta likheter och skillnader (Henricson & Billhult, 2012). Som Forsberg och Wengström (2015) beskriver genomförs innehållsanalysen i fem steg: (1) Läs och bekanta sig med litteraturen, (2) Ge koder till texterna, (3) Dela in koderna i teman, (4) Se om temana kan slås samman, (5) Tolka resultatet. Koderna som tagits fram enskilt slogs ihop och fyra teman identifierades: *Rädsla och förlust av säkerhet*, *Att hantera vardagen*, *Betydelsen av information vad gäller märkning av livsmedel* och *Vikten av stöd från omgivningen* (Forsberg & Wengström, 2015). I *Bilaga E, tabell 5* redovisas vilka teman som återfanns i resultatartiklarna.

Forskningsetiska överväganden

Enligt Forsberg och Wengström (2015) bör etiska överväganden göras i samband med artikelgranskning. *Lagen om etikprövning av forskning som avser människor* (SFS 2003:460) syftar till att forskning inte ska kränka individens värde. Ingen ska utnyttjas, skadas eller såras. Rättigheter ska uppfyllas tillsammans med säkerhet och välbefinnande och lagen gäller

människor samt biologiskt material (SFS 2003:460). God etik är centralt i forskning och forskningens intresse ska alltid ifrågasättas om det inte går att skydda deltagande individer (Forsberg & Wengström, 2015). *Personuppgiftslagen* (SFS 1998:204) syftar också på att skydda den enskilda individens rättigheter genom att inte kränka individen via behandling av personuppgifter. För att utföra forskning krävs etiska tillstånd för varje studie innan den påbörjas (Forsberg och Wengström, 2015). Enligt Europeiska Unionens (2013) sjunde ramverk för etik inom forskning ska forskning bedrivas med innovation, respekt och grundläggande etiska principer. Kjellström (2012) refererar till Helsingforsdeklarationen (2008) som tar upp internationella riktlinjer för forskningsetik. Genom deklarationen behandlas etiska frågor som samtycke, rättvisa, risker, fördelar för individer och samhället, samt att hur viktig granskningen av andra utomstående personer är (Helsingforsdeklarationen, 2008). Helsingforsdeklarationen (2008) är den som har högst värderade etiska riktlinjer inom medicinsk forskning.

Sju av tio resultatartiklar som genererats till litteraturstudien behandlar etiska överväganden genom godkännanden av etiska kommittéer (Forsberg & Wengström, 2015). Resterande tre artiklar nämner inget om etik med undantaget för två artiklar, Cornelisse-Vermaat (2008) och Voordouw (2011). Tidskrifterna de två artiklarna var publicerade i hanterade forskningsetik i sina riktlinjer. Den sista artikeln utan etiska aspekter, Voordouw (2009) erhöll forskningsstöd av Europiska Unionen och ansågs därmed följa etiska riktlinjer (Europiska Unionen, 2013; Forsberg & Wengström, 2015).

Resultat

Rädsla och förlust av säkerhet

Att leva med allergi framkallade emotionell respons med framför allt negativ innebörd (Chow, Pincus & Comer, 2015; Cornelisse-Vermaat, Voordouw, Yiakoumaki, Theodoridis & Frewer, 2008; Dean, Fenton, Shannon, Elliot & Clarke, 2016; Fenton et al., 2011; Herbert & Dahlqvist, 2008; Stjerna, 2015; Voordouw et al., 2009). Rädsla var den faktor som begränsade individen mest och erfarenheterna av rädsla var varierande (Stjerna, 2015). Människor med födoämnesallergi strävade efter att ta kontroll över sin situation (Stjerna, 2015). Hemmet var individens trygga plats eftersom miljön saknade eller inte alls innehöll det farliga allergenet, och miljöer utöver den trygga zonen framkallade rädsla (Stjerna, 2015). Offentliga platser kunde inte garantera en allergenfri miljö och det väckte inte bara rädsla, utan också osäkerhet (Stjerna, 2015). Rädsla beskrevs som känslan att inte kunna andas och yngre barn beskrev sin emotionella respons till födoämnesallergin som en känsla av sorg, irritation och rädsla (Stjerna, 2015). Ett annat barn berättade om rädslan som uppstod när en vän åt allergenet i personens närhet (Fenton et al., 2011). Offentliga miljöer som var instängda utrymmen, exempelvis bussar och flygplan, ansågs vara utsatta situationer med ökad risk för exponering (Comstock et al., 2008; Fenton et. al., 2011; Stjerna, 2015).

Anafylaktiska reaktioner, användning av autoinjektion, symtomsvårigheter och antal sjukhusvistelser framkallade alla enskilt, känslor och ångest (Chow et al., 2015). Rädslan

kunde bli så stor hos personer med födoämnesallergi att varor som framkallat reaktioner eller kunde tänkas göra det undveks, även till den grad att livsmedlet aldrig åts igen (Fenton et al., 2011; Stjerna, 2015). Historia av anafylaxi i jämförelse med de personer med allergi som inte upplevt det, gav insikt i skillnaden av orosgraden hos personerna. Oro var något som var mer påtagligt hos individer med erfarenheter av anafylaxi (Herbert & Dahlqvist, 2008). Ungdomar i Dean et al. (2016) studie beskrev oron över hur allergin kunde påverka sociala situationer. Påföljden av att inte veta vad som gick att äta beskrevs av en deltagare i Fenton et al. (2011) studie på följande sätt:

So I did lose some weight, though because of it (afraid) and like sometimes when my parents weren't home, I wouldn't eat until they got back, just in case I had something, that would have it, and then I would have no one to drive me to the hospital or anything. (s. 178)

Flera av deltagarna i Stjernas (2015) studie vittnade även om rädslan som flygplansresor gav dem. På kommersiella flygningar rapporterade 73 procent att de upplevt reaktioner mot jordnöt, 18 procent mot trädnötter och 4,5 procent mot mixade nötter (Comstock et al., 2008). Två deltagare berättade om hur sjukvårdspersonal stått och väntat på dem i gaten på flygplatsen direkt när de landat, varav en hade varit en nödlandning (Comstock et al., 2008). Inhalation av allergenet var den mest frekventa anledningen till allergisk reaktion ombord på flygplan (Comstock et al., 2008).

Att hantera vardagen

Att ta ansvar

Födoämnesallergi var ett dolt hälsotillstånd som lätt kunde bli bortglömt (Dean et al., 2016). Säkerhet för individer med allergi innebar att försöka ta ansvar och kontrollera det som var okontrollerbart. Att ge information till personer i omgivningen angående födoämnesallergin, samt vad som behövde göras vid reaktion, var strategier som användes för att försöka skapa säkerhet. Barn med födoämnesallergi angav att utan föräldrarnas kunskap avstod barnet erbjuden mat. Barnet kunde dessutom försöka informera andra om sjukdomen (Fenton et al., 2011). Hanteringen av födoämnesallergi var en ständig balansgång mellan att inte utsätta sig för fara och att kunna lita på andra (Stjerna, 2015). Ansvar ligger hos individen med allergi att se till att andra vet vad de ska göra om personen i fråga får en allvarlig allergisk reaktion och blir medvetlös. Även att i sociala sammanhang ställa frågor och att försvara sina behov (Fenton et al., 2011). Hanteringen innebar också att känna att andra förstod hur situationer som kunde uppstå skulle hanteras (Stjerna, 2015). Ingen kunde svara på frågor om allergi som den som levde med allergin. Det är den personen som upplevde sin sjukdom (Fenton et al., 2011):

...nobody else can answer the questions like I can, because it is my personal experiences, and take on it. Like my mom will try to explain it to my friends, but nobody was going to try and explain what a reaction is like, just because I have been through it. (s. 179)

Matlådor som tillagats i hemmet sågs som en lösning att slippa bli utsatt för allergen (Voordouw et al., 2009). Balansgången i vardagen beskrevs av några barn som att ge upp och ge med sig. Säkerhetsåtgärder som barn tog till, så som att tvätta händerna och se till att ytor var rena, kunde påverka barnet så pass mycket att det inte vågade sluta med det (Fenton et al., 2011).

Att begränsa sin vardag

Om personen med allergi inte var villig att ta risker uppstod istället begränsningar och undvikanden (Comstock et al., 2008; Dean et al., 2016; Stjerna, 2015; Voordouw et al., 2009). Att inte kunna äta eller ha möjligheten att delta i aktiviteter ansågs som ett hinder eftersom allergin äventyrade personens sociala liv (Dean et al., 2016; Stjerna, 2015). I Stjernas (2015) studie belystes begränsningen av var personer med allergi kunde äta. Följden blev att individerna sökte sig till etablerade företag med allergipolicy (Stjerna, 2015). I Stjernas (2015) studie berättades: *”It kind of works with the apple pie and the cinnamon bun at McDonald’s but like how much fun is that all the time?”* (s. 292), och deltagaren tillade sedan *”Just think if someone doesn’t want to be with me because I can’t like go for a latte or whatever it might be, you know, things like that, just simple things, that are simply part of life for many people but can never be that for me.”* (s. 292)

Enskilt är anafylaxi, användning av autoinjektioner, sjukhusvistelser och antal symtom associerat med avgränsningar i det sociala livet, samt i nutritionen (Chow et al., 2015). Ett barn med allergi berättade om ofrivilligheten att inte kunna följa med till kafeterian och köpa bakelser på grund av sin allergi (Stjerna, 2015). Nutritionen hos personer med allergi var mer begränsad och det var något deltagarna vant sig vid (Voordouw et al., 2009). Resultatet av att allergen fanns i miljöer blev ett undvikande av sociala situationer (Stjerna, 2015). Enligt Strinnholm et al. (2017) fanns det ingen signifikant skillnad mellan friska barn och barn med födoämneskänslighet, gällande känslighet mot luftburna allergen, levnadsstandard, socioekonomisk status för familjen, levnadsstandard eller kön. Det gick inte heller att hitta någon signifikant skillnad i fördelning av hälsorelaterad livskvalitet, när det gällde olika födoämnesallergier (Strinnholm et al., 2017). Det som sågs var att de som levde med födoämnesallergi skattade sin livskvalitet sämre än människor med födoämnesintolerans eller födoämnesallergi som växt bort (Strinnholm et al., 2017). Barn berättade hur de kunde försöka fly från osäkra platser (Fenton et al., 2011). Något som beskrevs som frustrerande och även ett lidande var tiden som det tog att handla när alla innehållsförteckningar var tvungna att läsas (Cornelisse-Vermaat et al., 2007; Voordouw et al., 2009). Att handla med allergi i åtanke gjorde att individen spenderade mer tid i livsmedelsaffären och människor med allergi upplevde att tiden i mataffären ökade i jämförelse med icke-allergiska personer. Läsa innehållsförteckningar var tidskrävande och strategier hos människorna utvecklades för att anpassa sig (Cornelisse-Vermaat et al., 2007; Voordouw et al., 2009). Komplexa innehållsförteckningar ledde till undvikande av varor och därmed sparade personer med allergi även pengar (Voordouw et al., 2009). Begränsningen att bara kunna köpa allergenanpassade livsmedel kunde också resultera i dyra besök till affären, då anpassade livsmedel var dyrare än vanliga livsmedel (Voordouw et al., 2009).

Att ta risker

71 procent av deltagarna i Comstock et al. (2008) valde att inte berätta för personalen ombord på flygplanen de reste med, att de utvecklat en allergisk reaktion. Tre individer hade till och med dolt reaktionen helt och behandlade den tidigast när flygningen var över (Comstock et al., 2008). Trots det valde majoriteten av deltagarna ändå att ta risken att flyga utan åtgärd (Comstock et al., 2008). Risktagande var enligt deltagarna svårt att bedöma och krävde en vaksamhet (Stjerna, 2015). I en studie berättade 80 procent av ungdomarna att de blivit rekommenderade att bära en autoinjektion. Trots det var det bara 63 procent som gjorde det (Comstock et al., 2008). Individer med lindrig allergi var den grupp som var mer villig att ta risker och unga vuxna var den grupp som oftare tog risker med sin livsmedelshantering (Fenton et al., 2011). Endast unga vuxna var också den grupp som var villig att ta risken att köpa samma livsmedel som framkallat allergisk reaktion (Cornelisse-Vermaat et al., 2008; Voordouw et al., 2009).

Betydelsen av information vad gäller märkning av livsmedel

Innehållsförteckningar som egentligen skulle ge nödvändig information, skapade istället förvirring (Cornelisse-Vermaat et al., 2008). En deltagare i Voordouw et al., 2009 studie berättade att en vara haft information om att den friterats i 100 procent olivolja och att informationen på baksidan istället sagt att den innehöll 28 procent olivolja. Samma förvirring gällde gömda ingredienser som kunde innebära många olika saker, exempelvis vegetabilisk olja (Voordouw et al., 2009). Ytterligare en medverkande i Voordouw et al. (2009) studie vittnade om förvirringen av *spår av-märkningen* då varan enligt deltagaren, antingen innehöll allergenet eller inte. Irritation skapades hos personerna med allergi när ingredienser skiljde sig åt emellan språken på förpackningens baksida, samt mängden språk. En kvinna i Voordouw et al. (2009) studie berättade ”... *English or Dutch, but not such a long list of all those languages, so really have to look for the Dutch one. No I don't like that!*” (s. 98)

Deltagarna föredrog att det språk som skulle stå högst upp på etiketten var det nationella språket i det säljande landet (Cornelisse-Vermaat et al, 2007; Voordouw et al, 2009). När tillverkaren ändrade recept på en vara skapades farliga risker. Följden blev ett ständigt läsande av innehållsförteckningar för att minimera risken att köpa något med allergen i och därmed skapades irritation (Cornelisse-Vermaat et al, 2007; Voordouw et al, 2009). För personer med födoämnesallergi fanns färre tillgängliga varor och produktvariationen var liten hos personerna i fråga, med anledning av att de höll sig till bekanta produkter (Cornelisse-Vermaat et al, 2008) Inget varumärke föredrogs över något annat med undantaget att mer tillit fanns till etablerade varumärken (Voordouw et al, 2009). Barn uppgav att det var enklare att ringa en förälder än att läsa innehållet själv (Fenton et al., 2011; Voordouw et al, 2009). Etiketterna var enligt personerna också svåra att läsa av många anledningar (Cornelisse-Vermaat et al., 2008; Fenton et al., 2011; Voordouw et al., 2009; Voordouw et al., 2011). Komplex innehåll var en anledning till att varor undveks och deltagare berättade att de sökte information utöver innehållsförteckningen via e-mail, telefon eller brev (Voordouw et al., 2009). Maten måste dubbelkollas och som allergisk gällde det att vara uppmärksam (Fenton et al., 2011). I studierna (Voordouw et al., 2009; Voordouw et al., 2011) visade resultatet även

på deltagarnas preferenser och i båda studierna gick det att urskilja att deltagarna föredrog mer tydlig information på förpackningen. En kvinna i (Voordouw et al., 2009) studie poängterade: ”*For example, it mentions milk proteins, but it doesn't say which milk proteins. Lactose is one of the milk proteins that I am allergic to.*” (s. 97)

Att produkttillverkaren valt att skriva allergenen ovanför innehållsförteckningen och att skriva allergenen i fetstil, sågs som något positivt då personen med allergi slapp lägga tid på att läsa hela innehållsförteckningen (Voordouw et al., 2009). Iögonfallande box var ett förslag som föredrogs av deltagarna, samt symboler på förpackningens framsida som berättade att varan kunde innehålla allergenet. Symbolen utan övrig text var inte tillräcklig information för den som levde med födoämnesallergi, utan innehållsförteckningen på baksidan av varan uppfattades som nödvändig att behålla. Att kunna ringa en kundtjänst vid övriga frågor sågs också som en stor hjälp. Fördelen att ha symbolen av exempelvis en ko vid mjölk innehåll var att personer med allergi slapp ta ned livsmedlet från hyllan (Cornelisse-Vermaat et al., 2008; Voordouw et al., 2009). Vid undersökning av vilken sorts information som skulle stå på baksidan av en vara, föredrog individer med födoämnesallergi att allergenet skrevs i procent när det gällde innehållsförteckning av etikettliknande form (Voordouw et al., 2011). Cornelisse-Vermaat et al. (2008) studie visade däremot på att procentandelar av allergen var viktigt hos några konsumenter med svår födoämnesallergi. I en tredje studie belystes istället att deltagarna föredrog ingredienserna angivet i procentandelar (Voordouw et al., 2009). När det kom till användningen av ett litet häfte med information om allergener och ingredienser visade Voordouw et al. (2011) studie ingen skillnad på om det var ingredienserna eller allergenet som skrevs i procent, båda var att föredra av deltagarna. Individerna med allergi i studien visade ingen skillnad på vilken form av *spår av-märkning* de föredrog. Att tillhörande häfte till produkten innehöll en ordlista ansågs som ett bra hjälpmedel (Voordouw et al., 2011)

Vikten av stöd från omgivningen

Medvetenhet från andra

Andra personer hade stor inverkan på livet för individen med allergi (Chow et al., 2015; Cornelisse-Vermaat et al., 2008; Dean, 2016; Fenton et al., 2011; Herbert & Dahlquist, 2008; Voordouw et al., 2009). Icke-allergiska personers medvetenhet om födoämnesallergier var viktig (Dean et al., 2016; Fenton et al., 2011). Bland annat för att personen med födoämnesallergi skulle kunna känna sig accepterad (Dean et al., 2016). Gemenskapen bland individer med allergi sågs som en säkerhet vid sociala situationer eftersom alla närvarande hade frågor angående maten. Att ha varandra fungerade som ett stöd, då det gick att prata med övriga om de hinder som upplevdes. Situationer som innebar besök hem till en vän blev enklare om den vännen också var drabbad av födoämnesallergi, då den miljön var allergenfri (Dean et al., 2016). Som allergisk var personen beroende av andra genom förståelsen att ytor i exempelvis skolmiljön hölls fria från allergenet (Fenton et al., 2011). Den emotionella belastningen var starkt kopplad med föräldrarnas överbeskyddande stöd (Fenton et al., 2011; Herbert & Dahlquist, 2008). Stressen hos mammor till barn med allergi visade sig vara associerad med hur många gånger ett barn behövt använda autoinjektioner hos åldersgruppen

fem till sju år. I kontrast gick inte mammans stresspåverkan hos andra åldersgrupper att hitta. Överbeskyddande moderligt beteende gav även barn i alla åldrar nutritionsavgränsningar och problem med det sociala livet (Chow et al., 2015). Enligt Fenton et al. (2011) upplevde några barn att föräldrarna var överbeskyddande och att föräldrarnas stöd gick till överdrift. Ett barn berättade i Fenton et al. (2011) studie: ” *When I go to stores, when I go to reach the door, my dad always butts in because my mom and dad says that there could be peanut butter oil or something like that on the door...* ” (s. 178)

Utsatthet och utanförskap

Utsatthet och utanförskap var externa faktorer som personer med allergi beskrev att de upplevde i vardagen (Chow et al., 2015; Comstock et al., 2008; Dean et al., 2016; Fenton et al., 2011; Stjerna, 2015). Utanförskapet var framför allt påtagligt när medverkande personer med födoämnesallergi kände sig märkta av allergin och fick specialbehandling, som att få sitta och äta i separata rum (Dean et al., 2016). Även att inte kunna stå i matkön tillsammans med andra elever, utan att behöva gå in i köket för att få specialmat resulterade i utsatthet och utanförskap (Stjerna, 2015). Enligt Dean et al. (2016) kände inte deltagare i studien fullständigt stöd av lärare, då andra elever tagit in allergenet i klassrummet. Att lärarens lösning var att personen med allergi skulle stå utanför rummet, upplevdes som orättvisa hos personer med födoämnesallergi (Dean, 2016). Föräldrar till barn med allergi framkallade också känslan av orättvisa med inställningen att om det inte gick att garantera en allergenfri miljö tilläts inte barnet delta i aktiviteten, även om det var skolaktiviteter (Dean et al., 2016). Ungdomar berättade att de försökte skaffa sig en ny definition för vad ett normalt liv skulle innebära, och för att kunna göra det var personerna tvungna att inkludera tanken av att leva med anafylaxi risk, samt att acceptera det som en del av det som var normalt (Fenton et al., 2011). En deltagare i Fenton et al. (2011) studie uttryckte sig såhär:

Because in no way does allergies, EpiPens, and Medic-Alert define me as a person. Like sure, I have an allergy. That makes me no different than the person living up the street kind of thing.... (s. 180)

Ungdomarna i Dean et al. (2016) studie angav önskan om att få slippa uppmärksamhet och specialbehandling för att kunna ses som en i gruppen. För att undvika situationer då personen med allergi inte kunde vara med och äta, hade en deltagare ofta med sig nudlar i väskan (Stjerna, 2015). I Fenton et al. (2011) studie berättade ett barn som var drabbat av födoämnesallergi att det var att föredra om den som bjuder på tårta eller kaka vid kalas, kunde berätta var den var köpt. Därmed kunde det barnet med allergi kolla upp om maten var säker på företagets webbsida (Fenton et al., 2011). En extern påverkan på livet hos personer med allergi som framkallade negativa känslor var också de människor som valde att ifrågasätta och påpeka allt som personen med allergi inte kunde äta (Stjerna, 2015). Det hände att individen med allergi inte blev bjuden på fester för att skydda personen från allergen (Fenton et al., 2011).

I Comstock et al. (2008) belystes upplevelsen hos personer med allergi av att vara passagerare på flygplan och den utsatthet det innebär. Det var inte ovanligt att påsar med nötter öppnades i närheten av personen med allergi och en del av studiens deltagare angav att de undvek att flyga eller endast bokade flyg som inte serverade allergenet (Comstock et al., 2008).

Utsatthet beskrevs i situationer när andra människor utsatt personen med födoämnesallergi för ofrivillig kontakt med allergenet eller inte tagit dem på allvar (Dean et al., 2016; Stjerna, 2015). När det gäller barn med födoämnesallergi i Dean et al. (2016) studie visade det sig att det förekommit mobbning och retande av individerna med allergi. En deltagare berättade (Dean et al., 2016):

In my class they actually had a peanut butter sandwich, and he actually like stuck it in my face, and like the waft of the peanut butter, it was just like up my nose. I guess when you smell that, I just feel nauseating to me. I think it is gross. (s. 48)

I samma studie berättade en annan deltagare (Dean et al., 2016):

They didn't want me to join their group, so they picked on my allergy to get me to go away. They were water sliding down the hill and I asked if I could play, and they said 'No we put peanut oil on the water slide'. And they told me that I couldn't come over and play and I didn't think that was very funny at all...that was pretty mean. It is more like ostracisings, kids were excluding, me. (s. 47-48)

Skillnader mellan könen undersöktes i Strinnholm et al. (2017) och ett signifikant samband mellan skillnader i hälsorelaterad livskvalitet upptäcktes vid jämförelse av tjejer med födoämnesallergi och friska tjejer, inom kategori för social acceptans och mobbning. Tilliten till andra personer och miljöer var av stor betydelse då det innebär känslan att kunna få känna sig bekväm (Stjerna, 2015). Om människor i den drabbades omgivning ingav förtroende då de själva hade en anhörig med allergi, kunde säkerhetsåtgärder så som att bära sin medicin kännas mindre aktuellt (Fenton et al., 2011). Miljön och sociala barriärer fick barn med allergi att känna sig isolerade, uteslutna eller retade. Därav var vänner ett klart stöd (Fenton et al., 2011; Stjerna, 2015). Övriga personer som valde att inte äta allergeninhållande kost sågs som ett stöd (Stjerna, 2015). I vissa fall hände det till och med att individen med allergi fick försvara sin livssituation då den kände ångest, rädsla eller var generad över en utsatt situation (Fenton et al., 2011). Äldre ungdomar hade svårt att acceptera begränsningar och ville inte ses som annorlunda (Dean et al., 2016).

Diskussion

Metoddiskussion

Med utgångspunkt i Henricsons (2012) termer pålitlighet, bekräftelsebarhet, trovärdighet och överförbarhet diskuteras kvaliteten i valt metodutförande:

Pålitlighet

Förförståelse kan enligt Henricson (2012) inte bortses helt och genom att diskutera påverkan av förförståelsen ökar pålitligheten av studien. Vid studiens början hade en av författarna (JS) ingen förkunskap inom ämnet, medan den andra författaren (SR) levde med svår jordnötsallergi och hasselnötsallergi sedan 19 års ålder. Dessutom hade författaren (SR) växt upp frisk med en tvillingsyster med svår jordnötsallergi. Förförståelsen tros påverkat litteraturstudien minimalt med tanke på att författaren med förkunskap vägt åsikter emot författaren som inte hade förkunskap. Därmed har förförståelsens påverkan på studien minimerats (Henricson, 2012). Att förförståelse genom en drabbads perspektiv fanns, ökade pålitligheten på studien då den medicinska förståelsen var djupare. Reflektionen dras för att litteraturstudien berör den medicinska vetenskapen (Henricson, 2012). Genom detaljerad redovisning av sökord och tillvägagångssätt i datainsamling, ökade pålitligheten av studien (Henricson, 2012). En svaghet var att ämnesordlistsökningar inte kunde utföras identiskt i alla databaser, då olika metoder användes i respektive databas, samt att sökordet *experience* inte återfanns i PubMed som ämnesord (Henricson, 2012). Närmaste ämnessökord som fanns var ”*life change events*”, vilket inte ansågs ha samma innebörd (Karlsson, 2012). Sökordet *patient* återfanns inte heller med liknande innebörd i alla databaser och har därför istället kombinerats som fritext med de andra ämnesordlistsökningarna. Sökningar med sökordet ”*IgE-mediated food allergy*” gjordes enbart som fritextsökning då det inte återfanns som ämnessökord i databaserna, eller resulterade i immunologisk mikrobiologisk vetenskap. Fritextsökningarna genomfördes med identiska sökord utefter syftet (*Bilaga B, tabell 2*), vilket därmed bidrar med ökad pålitlighet (Henricson, 2012). Att ämnesordssökningar, fritextsökningar och hjälpmedel som booleska operatorerna »AND« och »NOT« samt trunkering (*) använts, ses som en fördel för att rätt material genererats och sedan genomsökts (Forsberg & Wengström, 2015; Henricson, 2012). Att den booleska operatören »NOT« använts vid större sökningsträffar än 300 kan ses som en brist då studien kan ha gått miste om artiklar som motsvarat syftet (Henricson, 2012). Eftersom PubMed inte har peer reviewed som begränsning är det en svaghet. Resultatartiklarna som återfanns i PubMed fanns i andra databassökningar och därmed styrker det pålitligheten (Henricson, 2012). Pålitligheten kan ha påverkats vid översättning av resultatartiklarna från engelska till svenska beroende på språkkunskaper (Henricson, 2012).

Bekräftelsebarhet

Via detaljerad datainsamling och databearbetning ökar bekräftelsebarheten för studier (Henricson, 2012). Genom att datainsamlingen beskrivits för varje databas samt att sökord, sökordskombinationer och sökhistorik redovisas i *Bilaga A, B* och *C* ökar bekräftelsebarheten på litteraturstudien som utförts. Eftersom kända modeller för datainsamling och databearbetning har tillämpats, ger det större möjlighet att återskapa studien (Henricson, 2012).

Trovärdighet

Sökningar skedde i databaserna CINAHL, PubMed och PsycINFO och därmed kan det ses som en svaghet för studien att den endast utförts i tre databaser (Henricson, 2012). Det ses

som ökad trovärdighet att databaserna är centrala inom omvårdnadsvetenskap och att sökningar har skett med sökord utefter syftet (Forsberg & Wengström, 2015; Henricson, 2012). Inklusions- och exklusionskriterer anses också höja trovärdigheten då de följt syftet för studien (Henricson, 2012). Inklusionskriterien att artiklarna skulle vara publicerade mellan år 2007-2017 valdes för att få aktuell forskning (Henricson, 2012). Resultatartiklarna som samlades in var på engelska och sökningen skedde även efter artiklar på svenska, utan resultat. Språken valdes på grunden av författarnas språkkunskaper. För att generera trovärdig information till studien valdes endast människor som levde med en eller flera av de 11 vanligaste IgE-medierade födoämnesallergierna (Henricson, 2012). Föräldrar är endast inkluderade i litteraturstudien om de framhäver barnets syn på allergin. De studier som saknade uppgifter om vilka födoämnesallergier som deltagarna haft och som nämnt att de medverkande hade risk för anafylaxi, inkluderades i studien, då IgE-medierad allergi är den största anledningen till anafylaktiska reaktioner (Rosén, 2012). Att kvalitativa, kvantitativa och mixed method inkluderades gavs flera aspekter inom den önskade forskningen (Forsberg & Wengström, 2015). Kriterien att de vetenskapliga artiklarna skulle ha tillgängligt abstract användes för att kunna använda Östlundhs (2012) metod för datainsamling. Peer-review fastställde artiklarnas vetenskapliga grund (Östlundh, 2012). Samtliga urvalskriterier har ökat trovärdigheten för litteraturstudien genom att rikta in studien på aktuellt vetenskapligt material och rätt målgrupp (Henricson, 2012). Sökningarna skedde parallellt i databaserna gällande sökkombinationer för att få en enhetlig påverkan och ett enhetligt svar (Henricson, 2012). Trovärdigheten tilltog då resultatartiklarna granskades enligt Carlson och Eimans (2003) granskningsmallar för kvalitativa och kvantitativa artiklar. Granskningarna gjordes först separat och sedan gemensamt då åsikter jämfördes. Enligt Henricson (2012) är det en styrka då olika synvinklar fångas in. Tillämpning av ett neutralt förhållningssätt eftersträvades under kodningen av artiklarnas resultat och kodningen, enligt stegen i innehållsanalys, utfördes separat och jämfördes sedan mellan författarna. Trovärdigheten påverkades positivt på grund av ovan angivna strategier (Henricson, 2012). Ständig dialog mellan litteraturstudiens författare, handledare och föreläsare har stärkt trovärdigheten (Henricson, 2012). Handledaren har varit involverad i temarubrikerna, vilket stärkt tematiseringen av artiklarnas resultat (Henricson, 2012). En nackdel för trovärdigheten var att vissa av resultatartiklarna delvis hade samma författare och därmed kan resultatet ha vinklats efter egen åsikt. I studien som har utförts har valet att använda patient i syftet och som sökord styrkts genom att patient är relevant för ämnet omvårdnad och att personer med allergi är beroende av läkemedel dygnet på grund av reaktionsrisk. Vidare i studiens resultat och resultatdiskussion benämns människan med allergi som person, individ eller människa. Anledningen är att resultatartiklarna som genererats har fokus på personen i sitt vardagliga liv, samt att Halldorsdottir (2008) skriver att det är viktigt att se patienten som en person.

Överförbarhet

Syftet med litteraturstudien var att belysa patienters erfarenheter och uppfattningar av att leva med IgE-medierad födoämnesallergi. Därav är det av vikt att majoriteten av resultatartiklarna använt sig av kvalitativ metod för att djupgående information ska ha inkluderats i litteraturstudien (Friberg, 2012). På grund av ett snävt forskningsområde inkluderades artiklar

från en tioårsperiod och därmed är det oklart om litteraturstudiens slutsats speglar nuläget. Överförbarheten på svensk sjukvård har genererats då samtliga resultatartiklar är ifrån den västerländska kulturen, samt att två artiklar kom ifrån Sverige. Slutsatsen om överförbarheten på svensk sjukvård baseras på att länderna i fråga har liknande kultur, levnadsstandard och ekonomi. Därmed innebär det även att litteraturstudien bara är överförbar på länder i västvärlden. Alla resultatartiklarnas etiska grund har gått att styrka genom att majoriteten granskats av etiska kommittéer. Resterande är etiskt godkända genom tidskriftens publikationskriterier eller med bidrag från Europeiska Unionen. Eftersom etiska aspekter är viktigt för vetenskaplig forskning, ses det som en styrka för litteraturstudien att det behandlas (Forsberg & Wengström, 2015). Artiklar som inte nämnt deltagarnas medgivande ses som en svaghet för litteraturstudien (Forsberg & Wengström, 2015).

Resultatdiskussion

Från litteraturstudien genererades fyra teman: (1) *Rädsla och förlust av säkerhet*, (2) *Att hantera vardagen*, (3) *Betydelsen av information vad gäller märkning av livsmedel* och (4) *Vikten av stöd från omgivningen*.

Sammanställningen av resultatartiklarna påvisade att deltagarnas erfarenheter och uppfattningar av att leva med födoämnesallergi resulterade i känslomässiga situationer med många utmaningar (Chow et al., 2015; Comstock et al., 2008; Cornelisse-Vermaat et al., 2007; Dean et al., 2016; Fenton et al., 2011; Herbert & Dahlqvist et al., 2008; Stjerna, 2015; Voordouw et al., 2009). Säkerheten var även den äventyrad på många olika sätt (Chow et al., 2015; Comstock et al., 2008; Cornelisse-Vermaat et al., 2007; Dean et al., 2016; Fenton et al., 2011; Herbert & Dahlqvist et al., 2008; Stjerna, 2015). Som person med allergi spelade bland annat tillgänglig information om innehåll i livsmedel roll för måendet (Cornelisse-Vermaat et al., 2007; Voordouw et al., 2009; Voordouw et al., 2011). En annan faktor som utmärktes var hur personer med allergi påverkades av andra människors val i vardagen, både positivt och negativt (Chow et al., 2015; Cornelisse-Vermaat et al., 2007; Dean, 2016; Fenton et al., 2011; Herbert & Dahlqvist, 2008; Strinnholm et al., 2017; Voordouw et al., 2009).

Allergi har i litteraturen beskrivits som ett växande problem med drygt tre miljoner svenskar som subjektivt upplevt allergiska symtom. Betydelsen i folkmun och den medicinska definitionen av allergi har visats sig inte helt stämma överens och därmed indikerar litteraturen på att det finns ett mörkertal om vilka som egentligen lever med allergi (Bulechek et al., 2013; Folkhälsomyndigheten, 2017; May, 1984). Genom tidigare forskning i tio europeiska länder bevisades att antalet som uppger allergi är större än antalet som har den medicinska diagnosen (Steinke et al., 2007). Studiernas resultat i Comstock et al. (2008), Dean et al. (2016), Fenton et al. (2011), Stjerna (2015) och Voordouw et al. (2009) påvisade att erfarenheter och uppfattningar av att leva med födoämnesallergi begränsade livet. Livskvaliteten hos människor med allergi har i tidigare studier visats vara generellt lägre i jämförelse med resterande populationen (Flokstra-de Blok et al., 2009). I Strinnholms et al. (2017) resultat återfanns det att skillnaden i hälsorelaterad livskvalitet, mellan friska barn och barn med födoämnesallergi inte existerade. Skillnaden fanns i medianvärde och därmed fanns

individer i patientgruppen med allergi som skattade sin livskvalitet sämre enligt resultatet i Strinnholm et al. (2017).

Att leva med födoämnesallergi väckte negativa känslor som rädsla, lidande, osäkerhet, sorg, frustration, känsla av orättvisa och irritation, vilket studiernas resultat beskrev i Chow et al. (2015), Cornelisse-Vermaat et al. (2007), Dean et al. (2016), Fenton et al. (2011), Herbert & Dahlqvist (2008), Stjerna (2015) och Voordouw et al. (2009). Den emotionella responsen på sjukdomssituationen förvärrades av minnen av anafylaktiska reaktioner och andra relaterande faktorer som kopplades till försämring av individens hälsa enligt Chow et al. (2015) och Herbert och Dahlqvists (2008) resultat. Resultatet av Fenton et al. (2011), Stjerna (2015) och Voordouw et al. (2009) studier beskrev de enda positiva erfarenheterna av sjukdomen: att spara pengar vid inhandling av mat och stödet ifrån medmänniskor. Balansgången mellan kontroll över omgivningen, medmänniskor och produkter, samt risktagandet påverkade livskvaliteten, vilket resultatet i Cornelisse-Vermaat et al. (2008), Fenton et al. (2011), Stjerna (2015) och Voordouw et al. (2009) belyste. Litteraturen poängterade att kontroll kunde vara svårt att ha då allergenet inte alltid var synligt i miljön (Brough et al. 2013). Enligt resultatet i Dean et al. (2016) var det svårt att kontrollera andras hantering av allergen. I stängda utrymmen så som flygplan kunde reaktioner uppstå som krävde akut sjukvård enligt Comstock et al. (2008). Rädsla styrde vad individen vågade utsätta sig för och försoningen med att livet inte skulle bli som det var tänkt på grund av sjukdomens begränsningar, var svårt att acceptera enligt resultatet i Cornelisse-Vermaat et al. (2008), Fenton et al. (2011), Stjerna (2015) och Voordouw et al. (2009). I litteraturen poängteras inställningen och försoningen till livssituationen (Fagerström, 2017; Gustafsson, 2017). Reflektionen av Comstock et al. (2008) resultat blev att det är viktigt för en sjuksköterska att förstå patientens acceptans för sjukdomen, eftersom personer med allergi kunde dölja sina behov och reaktioner för omvärlden även som vuxen (Comstock et al., 2008). Enligt Stjernas (2015) resultat var hemmet en trygg allergenfri miljö och därmed väcks den reflekterande tanken att vårdmiljön också bör vara det vid längre vistelser för att inte framkalla rädsla och osäkerhet. I resultatartiklarna Chow et al. (2015) samt Herbert och Dahlqvist (2008) påvisades kopplingar mellan svårigheter med sjukdomen och nivå av emotionell påverkan. Som sjuksköterska är information om tidigare reaktioner, dess allvarlighetsgrad och konsekvenser av vikt, då det enligt Chow et al. (2015) bidrog till ökad påverkan på livssituationen. Det bekräftas i litteraturen då innebörden av att tillhöra gruppen som levde med funktionsnedsättande allergiska symtom var en vardag med ständig risk för exponering, risk för påverkan på respiratoriska organ och därmed påverkan på livskvaliteten (Bengtsson et al., 2009; Cicutto et al., 2012; Rajan, 2013; Statistiska centralbyrån, 2016). Respiratorisk påverkan anses vara en akut hotad existens och andra milda symtom kan istället vara funktionsnedsättande över längre tid (Mohammed, 2016).

I litteraturen går det att läsa att vårdandet av en person med risk för allergisk reaktion är en komplex process och för att inte bryta kedjan till god omvårdnad, självständighet och läkande, måste sjuksköterskan upplevas som kompetent (Halldorsdottir, 2008; Hays, 2012). En nyligen utförd studie bevisade att det förekommer en negativ syn på intellektuell och fysisk

funktionsnedsättning hos sjuksköterskestudenter (Kritsotakis et al. (2017). Att inte ha rätt inställning och se människan som en person utöver patientrollen ses som en brist enligt Halldorsdottirs (2008) teori. I studiens resultat belyste Fenton et al. (2011) hur individer med allergi måste försvara sin livssituation gentemot andras åsikter, med konsekvenser som ångest, rädsla och utsatthet. Fenton et al. (2011) poängterar även att individer med allergi ansåg att de var ansvariga för situationer som kan uppstå vid reaktion. Enligt svensk lagstiftning ligger ansvaret på samhället när det gäller tillgänglighet och att sprida kunskap för att minska trakasserier, mobbning, utanförskap och retande av drabbad person (SFS 2008:567). Situationer som inkluderade trakasserier, mobbning, retande och utanförskap togs upp i resultatartiklarna Comstock et al. (2008), Dean et al. (2016), Fenton et al. (2011) och Stjerna (2015). I en vårdmiljö är det sjuksköterskans ansvar att främja en miljö där människans rättigheter uppfylls, försvara patientens behov, samt att korrekt och anpassad vård uppnås (Svensk sjuksköterskeförening, 2014). Sjuksköterskans medvetenhet om individens erfarenheter och uppfattningar om sin sjukdomssituation, kunnande om vilka situationer som kan uppstå, samt hur allergin ska dokumenteras är av vikt för patientsäkerheten enligt litteraturen och för att personcentrerad vård ska bevaras (Goss et al, 2013; Hays, 2012; Lori Peniamina, Bremer, Conner & Miroso, 2014) Det styrks av resultatet i Fenton et al. (2011) och Stjerna (2015). Resultatet i Strinnholm et al. (2017) indikerade på att det var av vikt att identifiera patientgruppen med födoämnesallergi för att bibehålla personernas livskvalitet. Att ifrågasätta individens livssituation gav enligt Stjernas (2015) resultat negativt gensvar. Med i tanken bör också konsekvenser av specialbehandling av individer med risk för allergisk reaktion vara, då Dean et al. (2016) och Stjernas (2015) resultat poängterade att det bidrog till utsatthet och utanförskap. Patienter med födoämnesallergi uppgav i Fenton et al. (2011) och Stjernas (2015) svar risktagande som en faktor för att hantera vardagen. Enligt Cornellisse-Vermaat et al. (2008), Fenton et al. (2011) och Voordouw et al. (2009) studier kunde unga vuxna med födoämnesallergi ses som en utsatt riskgrupp då de i högre utsträckning tog fler risker än andra grupper. Fenton et al. (2011) resultat nämnde också människor med lindrig födoämnesallergi som en riskgrupp då även de tog ökade risker.

Påverkan på nutritionen och sociala livet resulterade i oro, undvikande, utsatthet och begränsad kost, vilket belystes i Comstock et al. (2008), Dean et al. (2016), Fenton et al. (2011), Stjerna (2015) och Voordouw et al. (2009) resultat. Resultatartikeln skriven av Stjernas (2015) poängterade hur människor med födoämnesallergi gärna valde det som var säkert och bekant. Strategier för att överkomma hinder var en del av vardagen enligt Stjernas (2015) och Fenton et al. (2011) resultat. Genom omvårdnadslitteratur så som *Nursing Interventions Classifications*, *Nanda International* och *Nursing Diagnosis – Application to Clinical Practice* presenteras risker och åtgärder i samband med omvårdnad av patient med allergi. I samtlig litteratur omnämns endast tre riskfaktorer som kan ha relevans för individens livskvalitet: nutritionshantering, dietinformation och ilska (Carpenito, 2013; Bulechek et al., 2013; Nanda International, 2015). I resultatartiklarna av Cornellisse-Vermaat et al. (2008), Fenton et al. (2011) och Voordouw et al. (2009) ges klarhet i innebörden av riskfaktorn ilska och förklaringen ligger troligtvis i en emotionell respons som leder till ignorans av sjukdomen, vilket i sin tur leder till ökad exponering av allergenet (Nanda International, 2015). Att omvårdnadslitteraturen knappt nämner omvårdnaden och livskvaliteten hos

individer med födoämnesallergi kan ses som en brist (Carpenito, 2013; Bulechek et al., 2013; Nanda International, 2015).

Förstående sjuksköterskor öppnar upp vägen för ett läkande hos patienten, beskriver Halldorsdottir (2008) i sin teori. Stödet ifrån medmänniskor och omgivningen påverkade livskvaliteten hos patienter med allergi positivt enligt resultatet i Fenton et al. (2011) och Stjerna (2015). Så även medvetenheten hos personer som inte levde med allergi i närhet av människan med allergi, poängterade Dean et al. (2016) och Fenton et al. (2011) baserat på studiernas resultat. Gemenskapen från vänner med allergi kunde innebära känslan att få vara accepterad som människan var, enligt resultatet i Dean et al. (2016). Litteraturen beskriver att samhället inte tog födoämnesallergi på allvar, trots erkännande att det var ett allvarligt problem (Gupta et al., 2010). Chow et al. (2015) och Fenton et al. (2011) resultat konstaterade att nutritionssvårigheter hos några barn med allergi och sociala problem berodde på föräldrarnas överbeskyddande beteende. Fenton et al. (2011) beskrev processen mot en ny definition för vad en normal vardag innebar. Litteraturen beskriver det som att skapa acceptans för sin sjukdom och sin livssituation för att uppnå försoning (Gustafsson, 2017). Cornelisse-Vermaat et al. (2007), Fenton et al. (2011), Voordouw et al. (2009) och Voordouw et al. (2011) berättade i sina resultat hur strategier utvecklades för att minimera de hindren som uppstod i vardagen. Cornelisse-Vermaat et al. (2007), Fenton et al. (2011), Voordouw et al. (2009) poängterade även i studiernas resultat att information i form av innehållsförteckningar behövde utvecklas för att inte skapa förvirring och därmed bli ytterligare ett hinder. De former av innehållsförteckningar som existerade gav inte deltagaren den information den behövde enligt Cornelisse-Vermaat et al. (2008), Fenton et al. (2011), Voordouw et al. (2009) och Voordouw et al. (2011). Eftersom födoämnesallergi, som Dean et al. (2016) beskrev i sitt resultat, är en dold sjukdom kunde den lätt glömmas bort. Därför rekommenderar omvårdnadslitteraturen att patienten bär ett armband som förtydligar sjukdomen (Carpenito, 2013). Något som kan ifrågasättas då resultatet i Fenton et al. (2011) beskrev hur viktigt det var att individen med allergi inte fick allergin som sin identitet.

Konklusion & implikationer

Erfarenheter och uppfattningar av att leva med IgE-medierad födoämnesallergi indikerade på hinder i vardagen som ledde till begränsningar. Resultatet av att samhället, andras kunskap och produkter inte var anpassade, blev att individen med allergi utsatte sig för risker för att öka sin livskvalitet, begränsade livet eller hamnade i ett utanförskap. Människan med allergi tog på sig allt ansvar för sin sjukdom och kontroll försökte skapas över det som var okontrollerbart. Samhället måste enligt lagstiftning anpassa offentliga miljöer bättre till födoämnesallergi med svåra funktionsnedsättande symtom. Litteratur inom omvårdnad har brister och det råder en kunskapslucka om hur omvårdnaden av en patient med födoämnesallergi ska utföras. Något som måste åtgärdas för att öka förståelsen och acceptansen för födoämnesallergi hos blivande sjuksköterskor. Således kan livskvaliteten i vårdandet även öka för patienten. En faktor som måste tas med i beräkningarna är att medmänniskors stöd kan gå till överdrift och påverka patienten negativt. Litteraturstudien

som utförts ger en inblick i livssituationen för inte bara personer utan även patienter med IgE-medierade födoämnesallergi.

Dilemmat mellan behoven gällande personer med allergi och allmänhetens behov väcks vid varje ny situation. Med tanke på att antalet drabbade ökar är det av vikt att kunskapen hos allmänsjuksköterskan måste öka för att hjälpa patientgruppen att få livskvalitet i vårdandet. Tilliten till sjuksköterskan bryts om inte kunskapen om sjukdomen inges. Något som kan ske då allergins betydelse i samhället och den vetenskapliga definitionen skiljer sig åt. Sjuksköterskor bör också få mer utbildning i rätt dokumentation av allergin och rätt intervjuteknik så att informationen om allergin går fram. Samma gäller konsten att läsa en innehållsförteckning så att allergen inte tas in i lokalen av personal, patienter eller anhöriga. Den dolda funktionsnedsättningen födoämnesallergi tas inte på allvar i samhället och ges inte tillräcklig uppmärksamhet, trots att det är något som kan innebära plötsliga dödsfall. Allergen som kan ge kraftiga symtom, samt luftburna allergen bör därmed inte tas in i vårdmiljön. Något som styrks av att allergen inte alltid går att tvätta bort med starka rengöringsmedel, att vården bedrivs i lokaler som oftast är stängda utrymmen och att *Diskrimineringslagen* antyder på att hälso- och sjukvård måste anpassa sina lokaler utefter behov. Kunskapen som är viktigast att ta med sig är att det är den som lever med födoämnesallergin som vet bäst om hur den påverkar individens liv, och individen ska därmed inte behöva försvara sina behov. Samt att bakom patienten med allergi finns en person som strävar efter ett acceptabelt liv.

Referenser

Resultatartiklar är märkta med *

- Alanne, S., Maskunitty, A., Laitinen, K. & Pekurinen, M. (2012). Cost of allergic diseases from birth to two years in Finland, *Public Health*, 126(10), 866-872. doi: 10.1016/j.puhe.2012.06.003
- Arman, M. (2017). Lidande. I L. Wiklund Gustin., & I. Bergbom (Red.), *Vårdvetenskapliga begrepp i teori och praktik* (2.uppl., s. 213-224). Lund: Studentlitteratur.
- Bengtsson, U., Foucard, T. & McDowell, A. A. 2009). Födoämnesallergi. I G. Hedin, & K. Larsson (Red.), *Allergi och Astma* (s.301-326). Lund: Studentlitteratur.
- Brough, H. A., Makinson, K., Penagos, M., Maleki, S. J., Cheng, H., Douiri, A., ... Lack G. (2013). Distribution of peanut protein in the home environment, *Journal of Allergy and Clinical Immunology*, 132(3), 623-629.
- Bulechek, G. M., Butcher, H. K., Dochterman, J. M. & Wagner, C. M. (2013). *Nursing Interventions Classifications (NIC)*, (6. uppl.). St. Louise: Moseby.
- Burney, P., Summers, C., Chinn, S., Hooper, R., van Ree, R. & Lidholm, J. (2010). Prevalence and distribution of sensitization to foods in the European Community Respiratory Health Survey: a EuroPrevall analysis, *European Journal of Allergy and Clinical Immunology*, 65, 1182-1188. Doi: 10.1111/j.1398-9995.2010.02346.x
- Carlsson, S. & Eiman, M. (2003). *Evidensbaserad omvårdnad – Studiematerial för undervisning inom projektet "Evidensbaserad omvårdnad – ett samarbete mellan Universitetssjukhuset MAS och Malmö högskola"* (Rapport nr 2). Malmö: Malmö högskola, fakulteten för hälsa och samhälle.
- Carpenito, L. J. (2013). *Nursing Diagnoses – Application to Clinical Practice*. Philadelphia: Lippincott Williams & Wilkins.
- *Chow, C., Pincus, D. B. & Comer, J. S. (2015). Pediatric Food Allergies and Psychosocial Functioning: Examining the Potential Moderating Roles of Maternal Distress and Overprotection, *Journal of Pediatric Psychology*, 40(10), 1065-1074. Doi: 10.1093/jpepsy/jsv058
- Cicutto, L., Julien, B., Li, N. Y., Nquyen-Luu, N. U., Butler, J., Clarke, A., ... Wasserman, S. (2012). Comparing school environments with and without legislation for the prevention and management of anapylaxis, *European Journal of Allergy and Clinical Immunology*, 67, 131-137. Doi: 10.1111/j.1398-9995.2011.02721.x

- *Comstock, S. S., DeMera, R., Vega, L. C., Boren, E. J., Deane, S., Haapanen, L. A. & Teuber, S. S. (2008). Allergic reactions to peanuts, tree nuts, and seeds aboard commercial airlines, *Annals of Allergy, Asthma & Immunology*, 101(1), 51-56. Doi: 10.1016/S1081-1206(10)60835-6
- *Cornelisse-Vermaat, J. R., Voordouw, J., Yiakoumaki, V., Theodoridis, G. & Frewer, L. J. (2008). Food-allergic consumers' labelling preferences: a cross-cultural comparison, *European Journal of Public Health*, 18(2), 115-120. Doi: 10.1093/eurpub/ckm032
- * Dean, J., Fenton, N. E., Shannon, S., Elliott, S. J. & Clarke, A. (2016). Disclosing food allergy status in schools: health-related stigma among school children in Ontario, *Health & Social Care in the Community*, 24(5), 43-52. Doi: 1111/hsc.12244
- Europeiska unionen. (2013). Ethics for researchers. Facilitating Research Excellence in FP7. Hämtad från http://ec.europa.eu/research/participants/data/ref/fp7/89888/ethics-for-researchers_en.pdf
- Fagerström, L. (2017). Livskraft och livshållning. I L. Wiklund Gustin., & I. Bergbom (Red.), *Vårdvetenskapliga begrepp i teori och praktik* (2. uppl., s. 189-200). Lund: Studentlitteratur.
- FASS. (2017). EpiPen. Hämtad från <https://www.fass.se/LIF/product?userType=0&nplId=19961025000025>
- *Fenton, N. E., Elliott, S. J., Cicutto, L., Clarke, A. E., Harada, L. & McPhee, E. (2011). Illustrating risk: anaphylaxis through the eyes of the food-allergic child, *Risk Analysis*, 31(1), 171-183. Doi: 10.1111/j.1539-6924.2010.01488.x.
- Flokstra-de Blok, B. J. M., Dubois, A. E. J., Vlieg-Boersta, B. J., Oude Elberink, J. N. G., Raat, H., DunnGalvin, A., ... Duiverman, E. J. (2009). Health-related quality of life of food allergic patients: comparison with the general population and other diseases, *European Journal of Allergy and Clinical Immunology*, 65(2), 238-244. Doi: 10.1111/j.1398-9995.2009.02121.x
- Folkhälsomyndigheten. (2017). *Folkhälsans utveckling årsrapport 2017* (Artikelnummer: 16136). Hämtad från <https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/9de83d1af6ce4a429e833d3c8d7ccf85/folkhalsans-utveckling-arsrapport-2017-16136-webb2.pdf>
- Forsberg, C. & Wengström, Y. (2015). *Att göra systematiska litteraturstudier*. (4. uppl.). Stockholm: Natur & kultur.
- Fox, M., Mugford, M., Voordouw, J., Cornelisse-Vermaat, J., Antonides, G., de la Hoz Caballer, B., ... Mills, C. E. (2013). Health sector costs of self-reported food allergy in Europe: a patient-based cost of illness study, *European Journal of Public Health*, 23(5), 757-762. Doi: 10.1099/eurpub/ckt010

- Friberg, F. (2012). Att bidra till evidensbaserad omvårdnad med grund i analys av kvalitativ forskning. I F. Friberg (Red.), *Dags för uppsats* (2 uppl., s.121-132). Lund: Studentlitteratur AB.
- Goss, F. R., Zhou, L., Plasek, J. M., Broverman C., Robinsin, G., Middleton, B. & Rocha, R. A. (2013). Evaluating standard terminologies for encoding allergy information. *Journal of American Medical Informatics Association*, 20(5), 969-979. Doi: 10.1136/amiajnl-202-000816
- Gupta, R. S., Springton, E. E., Smith, B., Kim J. S., Pongradic, J. A., Wang, X. & Holl, J. (2010). Food allergy knowledge, attitudes, and beliefs of parents with food-allergic children in the United States. *Pediatric Allergy and Immunology*, 21, 927-934. Doi: 10.1111/j.1399-3038.2010.01005.x
- Gustafsson, L-K. (2017). Försoning. I L. Wiklund Gustin, & I. Bergbom (Red.), *Vårdvetenskapliga begrepp i teori och praktik* (2.uppl., s. 225-236). Lund: Studentlitteratur.
- Halldorsdottir, S. (2008). The dynamics of the nurse-patient relationship: introduktion of a synthesized theory from the patient's perspective. *Nordic Collage of Caring Science*, 22(4), s. 643-652. Doi: 10.1111/j.1471-6712.2007.00568
- Hays, T. (2012). Special Considerations for Managing Food Allergies, *Journal of Parenteral and Enteral Nutrition*, 36(1), 56S-59S. Doi: 10.1177/0148607111429127
- Helsingforsdeklarationen. (2008). World Medical Association Declaration of Helsinki: Ethical Principles for Medical Resarch Involving Human Subjects. Hämtad från www.wma.net/en/30publictions/10policies/b3/
- Henricson, M. (2012). Diskussion. I M. Henricson (Red.), *Vetenskaplig teori och metod: Från idé till examination* (1.uppl., s. 471-479). Lund: Studentlitteratur.
- Henricson, M. & Billhult, A. (2012). Kvalitativ design. I M. Henricson (Red.), *Vetenskaplig teori och metod: Från idé till examination*. (1.uppl., s. 129-137). Lund: Studentlitteratur.
- *Herbert, L. J. & Dahlquist, J. M. (2008). Perceived History of Anaphylaxis and Parental Overprotection, Autonomy, Anxiety, and Depression in Food Allergic Young Adults, *Journal of Clinical Psychology in Medical Settings*, 15(4), 261-269. Doi: 10.1007/s10880-008-9130-y
- Jones, W. H. S. (1931). Hippocrates - Ancient medicine. I Sheldon, G. & Cohen, M. D. (2016). Food allergens: Landmarks along a historic trail, *Journal of Allergy and Clinical Immunology*, 121(6), 1521-1524. Doi: 10.1016/j.jaci.2008.04.027
- Jones, C. J., Smith, H. E., Frew, A. J., Du Toit, G., Mukhopadhyay, S. & Llewellyn, C. D. (2014). Explaining adherence to self-care behaviours amongst adolescents with food allergy: A

comparison of the health belief model and the common sense self-regulation model, *The British Psychological Society*, 19, 65-82. Doi: 10.1111/bjhp.12033

- Karlsson, E. K. (2012). Informationssökning. I M. Henricson (Red.), *Vetenskaplig teori och metod: Från idé till examination* (1.uppl., s. 95-113). Lund: Studentlitteratur.
- Kjellström, S. (2012). Forskningsetik. I M. Henricson (Red.), *Vetenskaplig teori och metod: Från idé till examination*. (1.uppl., s. 69-92). Lund: Studentlitteratur.
- Kritsotakis, G., Galanis, P., Papastefanakis, E., Meidani, F., Philalithis, A., Kalokairinou, A. & Sourtzi, P. (2017). Attitudes towards people with physical or intellectual disabilities among nursing, social work and medical students, *Journal of Clinical Nursing*, 26. Doi: 10.1111/jocn.13988
- Lori Peniamina, R., Bremer, P., Conner, T. S. & Miroso, M. (2014). Understanding the Needs of Food-Allergic Adults, *Qualitative Health Research*, 24(7), 933-945. Doi: 10.1177/1049732314539733
- MacDonald, A. (2002). Dietary Management of Milk Intolerance, *Journal of Nutrition & Environmental Medicine*, 12(3), 239-249. Doi: 10.1080/1359084021000006849
- May, C. D. (1984). Food sensitivity – facts and fancies. I Roehr, C. C., Edenharter, G., Reimann, S., Ehlers, I., Zuberbier, T. & Niggerman, B. (2004). Food allergy and non-allergic food hypersensitivity in children and adolescent, *Clinical & Experimental Allergy*, 34(10), 1534-1541. Doi: 10.1111/j.1365-2222.2004.02080.x
- Ming Lee, Y. & Sozen. E. (2016). Food allergy knowledge and training among restaurant employees, *International Journal of Hospitality Management*, 57, 52-59. Doi: 10.1016/j.ijhm.2016.05.004
- Mohammed, A-R. W. (2016). Food-induced immunoglobulin E-mediated allergic rhinitis, *Journal of Microscopy and Ultrastructure*, 4(2), 69-75. Doi: 10.1016/j.jmau.2015.11.004
- Nanda International. (2015). *Nursing definitions and classifications 2015-2017*. Chichester: Wiley-Blackwell.
- Osborne, N. J., Koplin, J. J., Martin, P. E., Gurrin, L. L., Lowe, A. J., Matheson, M. C., ... Allen, K. J. (2011). Prevalence of challenge-proven IgE-mediated food allergy using population-based sampling and predetermined challenge criteria in infants, *Journal of Allergy and Clinical Immunology*, 127(3), 668-676. Doi: 10.1016/j.jaci.2011.01.039
- Prusnitz, C. & Kuster, H. (1921). Studies on supersensitivity, *Centralblatt Bakteriologie*, 86, 160-169.

- Prescott, S. L., Pawankar, R., Allen, K. J., Campbell, D. E., Sinn, J. K. H., Fiocchi, A., ... Lee, B-W. (2013). A global survey of changing patterns of food allergy burden in children, *World Allergy Organ Journal*, 6(1), 21. Doi: 10.1186/1939-4551-6-21
- Radke, T. J., Brown, L. G., Hoover, E. R., Faw, B. V., Reimann, D., Wong, M. R., ... Ripley, D. (2016). Food Allergy Knowledge and Attitudes of Restaurant Managers and staff: An EHS-Net Study. *Author Manuscript*, 79(9), 1588-1598. Doi: 10.4315/0362-028X.JFP-16-085
- Rajan, T. V. (2003). The Gell-Coombs classification of hypersensitivity reactions: re-interpretation, *Trends in Immunology*, 24(7), 376-379. Doi: 10.1016/S1471-4906(03)00142-X
- Reintam Blaser, A., Starkof, L., Deane, A. M., Poeze, M. & Starkof, J. (2014). Comparison of different definitions of feeding intolerance: A retrospective observational study, *Clinical Nutrition*, 34(5), 956-961. Doi:10.1016/j.clnu.2014.10.006
- Rosén, M. (2012). Systematisk litteraturöversikt, I M. Henricson (Red.), *Vetenskaplig teori och metod: Från idé till examination* (1. uppl., s. 429-444). Lund: Studentlitteratur.
- Sampson, H. A. (2016). Food allergy: Past, present and future, *Allergology International*, 65(4), 363-369. Doi: 10.1016/j.alit.2016.08.006
- SFS 1998:204 *Personuppgiftslag*. Stockholm: Justitiedepartementet.
- SFS 2003:460 *Lag om etikprövning av forskning som avser människor*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.
- SFS 2008:567 *Diskrimineringslag*. Stockholm: Kulturdepartementet
- Statistiska centralbyrån. (2017). *Levnadsförhållanden bland personer med funktionsnedsättning*. Stockholm: Avdelning för befolkning och välfärd. Enheten för social välfärdsstatistik. Hämtad från: <https://www.scb.se/contentassets/f9127d75c5f24dc28fa4a43c2f7556cb/1-om-statistiken-och-definitioner-2014-2015.pdf>
- Steinke, M., Fiocchi, A., Kitchlechner, V., Ballmer-Weber, B., Brockow, K., Hoschenhuber, C., ... Wezel, R. (2007). Perceived food Allergy in Children in 10 European Nations, *International Archives of Allergy and Immunology*, 143, 290-295. Doi: 10.1159/000100575
- *Stjerna, M. (2015). Food, risk and place: agency and negotiations of young people with food allergy, *Sociology of Health & Illness*, 37(2), 284-297. Doi: 10.1111/1467-9566.12215
- *Strinnholm, Å., Hedman, L., Winberg, A., Jansson, S-A., Lindh, V. & Rönmark, E. (2017). Health Related Quality of Life among schoolchildren aged 12-13 years in relation to food

hypersensitivity phenotypes: a population-based study, *Clinical and Translation Allergy*, 7(20).
Doi: 10.1186/s13601-017-0156-9

Svensk sjuksköterskeförening. (2014). *ICN:s etiska kod för sjuksköterskor*. Hämtad 2017-11-08, från https://www.swenurse.se/globalassets/01-svensk-sjukskoterskeforening/publikationer-svensk-sjukskoterskeforening/etik-publikationer/sjukskoterskornas.etiska.kod_2014.pdf

Vetander, M., Protudjer, J. P. L., Lilja, G., Kull, I., Hedlin, G., van Hage, M., ... Wickman, M. (2016). Anaphylaxis to foods in a population of adolescents: incidence, characteristics and associated risk, *Clinical & Experimental Allergy*, 46(12), 1575-1587. Doi: 10.1111/cea.12842

*Voordouw, J., Cornelisse-Vermaat, J. R., Pfaff, S., Antonides, G., Niemietz, D., Linardakis, M., ... Frewer, L. J. (2011). Preferred information strategies for food allergic consumers. A study in Germany, Greece, and The Netherlands, *Food Quality and Preference*, 22(4), 384-390. Doi: 10.1016/j.foodqual.2011.01.009

*Voordouw, J., Cornelisse-Vermaat, J. R., Vassiliki, Y., Theodoridis, G., Chryssochoidis, G. & Frewer, L. J. (2009). Food allergic consumers' preferences for labelling practices: a qualitative study in real shopping environment, *International Journal of Consumer Studies*, 33, 94-102. Doi: 10.1111/j.1470-6431.2008.00735.x

Waisarayutt, C., Surojanametakul, V., Kaewpradub, S., Shoji, M., Tatsuhiko, I. & Tamura, H. (2014). Investigation on the understanding and implementation of food allergen management among Thai food manufacturers, *Food Control*, 46, 182-188. Doi: 10.1016/j.foodcont.2014.05.008

Wallengren, C. & Henricson, M. (2012). Vetenskaplig kvalitetssäkring av litteraturbaserat examensarbete. I M. Henricson (Red.), *Vetenskaplig teori och metod: Från idé till examination* (1.uppl., s. 481-498). Lund: Studentlitteratur.

Östlundh, L. (2012). Informationssökning. I F. Friberg (Red.), *Dags för uppsats* (2.uppl., s.57-79). Lund: Studentlitteratur.

Tabell 1: Sökordsöversikt

Sökord	CINAHL	PubMed	PsycINFO
Matallergi (Food allergy)	(MM "Hypersensitivity")	("Food Hypersensitivity" [Mesh])	MAINSUBJECT.EXACT("Food Allergies")
	"Food allergy"	"Food allergy"	"Food allergy"
IgE-medierad matallergi (IgE-mediated food allergy)	-	-	-
	"IgE-mediated food allergy"	"IgE-mediated food allergy"	"IgE-mediated food allergy"
Livskvalitet (Quality of Life)	(MM "Quality of life")	"Quality of life"[Mesh]	MAINSUBJECT.EXACT("Quality of Life")
	"Quality of life"	"Quality of life"	"Quality of life"
Upplevelse (Experience)	(MM "Life Experiences")	-	MAINSUBJECT.EXACT("Life Experiences")
	Experien*	Experien*	Experien*
Uppfattning (Perception)	(MM "Perception")	"Perception"[Mesh]	MAINSUBJECT.EXACT("Perception")
	Percep*	Percep*	Percep*
Patient (Patient)	-	-	-
	Patient*	Patient*	Patient*

Tabell 2: Sökkombinationer

Sökkombinationerna nedan har utförts i samtliga databaser som varit aktuella för litteraturstudien.

	Omgång	Sökkombinationer
Ämneslistsökningar	1	Food allergy + Quality of Life
	2	Food allergy + Quality of Life + Patient
	3	Food allergy + Experience
	4	Food allergy + Experience + Patient
	5	Food allergy + Perception
	6	Food allergy + Perception + Patient
Fritextsökningar	1	Food allergy + Quality of Life
	2	Food allergy + Experience
	3	Food allergy + Perception
	4	Food allergy + Patient
	5	IgE-mediated food allergy + Quality of Life
	6	IgE-mediated food allergy + Experience
	7	IgE-mediated food allergy + Perception
	8	IgE-mediated food allergy + Patient

Tabell 3: Sökhistorik

Sökningar som genererat resultatartiklar redovisas nedan.

	Datum	Databas	Sökord/Limits/ Booleska operatörer	Antal träffar	Lästa abstrakt	Granskade artiklar	Resultat artiklar
Överblickande sökningar	2017-10-24	CINAHL	”food allergy” limits: 2007-2017, peer review, engelska, alla åldrar, tillgängligt abstract	409			
	2017-10-24	PubMed	”food allergy” limits: 2007-2017, engelska, svenska, alla åldrar, tillgängligt abstract	1652			
	2017-10-24	PsycINFO	”food allergy” limits: 2007-2017, peer review, svenska, engelska, alla åldrar, hela populationen	149			
Ämneslistsökningar	2017-10-24	PubMed	("Food Hypersensitivity"[Mesh]) AND "Quality of Life"[Mesh] limits: 2007-2017, engelska, svenska, alla åldrar, tillgängligt abstract	122	35	3	1*
	2017-10-24	PubMed	"Food Hypersensitivity"[Mesh] AND "Perception"[Mesh] limits: 2007-2017, engelska, svenska, alla åldrar, tillgängligt abstract	15	8	2	2*
	2017-10-24	PsycINFO	MAINSUBJECT.(”Food Allergies”) AND MAINSUBJECT.EXACT(”Qualit y of Life”) limits: 2007-2017, peer review, svenska, engelska, alla åldrar, hela populationen	15	5	1	1*
	2017-10-24	PsycINFO	MAINSUBJECT.EXACT(”Food Allergies”) AND MAINSUBJECT.EXACT(”Perce ption”) limits: 2007-2017, peer review, svenska, engelska, alla åldrar, hela populationen	1	1	1	1*
Fritextsökningar	2017-10-24	CINAHL	”food allergy” AND experien* limits: 2007-2017, peer review, engelska, alla åldrar, tillgängligt abstract	37	9	3	3*
	2017-10-24	PubMed	”food allergy” AND experien* limits: 2007-2017, engelska, svenska, alla åldrar, tillgängligt abstract	155	32	3	3*
	2017-11-20	PubMed	”IgE-mediated food allergy” AND ”quality of life”	23	5	1	1

BILAGA C

			limits: 2007-2017, engelska, svenska, alla åldrar, tillgängligt abstract				
Fritextsökningar	2017-10-20	PsycINFO	"food allergy" AND "quality of life" limits: 2007-2017, peer review, svenska, engelska, alla åldrar, hela populationen	23	9	2	1*
	2017-10-20	PsycINFO	"food allergy" AND experien* limits: 2007-2017, peer review, svenska, engelska, alla åldrar, hela populationen	27	14	3	3*
	2017-10-20	PsycINFO	"food allergy" AND patient* limits: 2007-2017, peer review, svenska, engelska, alla åldrar, hela populationen	34	16	2	1

Sökningar som genererat dubletter är märkta med *

Tabell 4: Artikelöversikt

Artikel 1

Referens	Chow, C., Pincus, D. B. & Comer, J. S. (2015). Pediatric Food Allergies and Psychosocial Functioning: Examining the Potential Moderating Roles of Maternal Distress and Overprotection, <i>Journal of Pediatric Psychology</i> , 40(10), 1065-1074. Doi: 10.1093/jpepsy/jsv058
Land Databas	USA. PubMed, PsycINFO.
Syfte	Syftet med studien var att identifiera faktorer kopplat till moderns upplevelse av livskvalitet hos unga med födoämnesallergi. Samt att identifiera faktorer associerade till modern, som kan påverka barnets upplevelse av födoämnesallergin relaterat till livskvalitet.
Metod: Design	Kvantitativ metod. Internetbaserad enkät.
Urval	533 mammor till barn mellan 0-17 år med främst IgE-medierad allergi rekryterades via flera organisationer med allergi anknytning, samt sociala medier, flygblad, vårdgivare och universitet. Ett krav var att barnen inte hade någon kronisk icke-allergisk sjukdom.
Datainsamling	Mammor till barnen svarar på en internetbaserad enkät.
Dataanalys	Efter en första hypotes om att mamma skulle påverka det allergiska barnets livskvalitet beräknades bivariata korrelationer. Efter en andra hypotes om att mammans psykiska stress och överbeskyddande beteende skulle lindra synen på svårigheten av livskvaliteten barn med allergi upplevde, utfördes hierarkiska linjära regressionsanalyser. Parallella analyser gjordes för överbeskyddande beteende och utforskande analyser för att se om där fanns interaktioner mellan ålder och problem.
Bortfall	Inget bortfall har skett då studien var frivillig att anmäla sig till och delta i.
Slutsats	Studien påvisar att överbeskyddande beteende hos mammor till barn med allergi påverkar barnets livskvalitet negativt. Mammans stress är därmed en riskfaktor för barnets psykosociala mående. Föräldrars kunskap om sitt barns allergi och hur den kroniska sjukdomen ska hanteras kan bidra till en bättre livskvalitet för barnet.
Vetenskaplig kvalitet	83,0 % Grad I enligt Carlsson och Eimans (2003) bedömningsmall.

Artikel 2

Referens	Comstock, S. S., DeMera, R., Vega, L. C., Boren, E. J., Deane, S., Haapanen, L. A. & Teuber, S. S. (2008). Allergic reactions to peanuts, tree nuts, and seeds aboard commercial airlines, <i>Annals of Allergy, Asthma & Immunology</i> , 101(1), 51-56. Doi: 10.1016/S1081-1206(10)60835-6
Land Databas	USA. CINAHL, PubMed.
Syfte	Syftet var att karakterisera individer med födoämnesallergi upplevelse på kommersiella flygplan och flygbolags information om att flyga med en matallergi.
Metod: Design	Mixed method. Frågeformulär och intervju via telefonkontakt .
Urval	Deltagare rekryterades med hjälp ut av annonsering i regionala tidningar. 471 personer med medicinsk historia av IgE-medierad allergi eller som hade ett barn som levde med allergi valde att delta.
Datainsamling	Datainsamlingen har skett via ett frågeformulär som fylldes i av deltagarna och intervjuer via telefon. Innehållet i formuläret handlade om individens allergi. Deltagarna fick gradera symtom av reaktionen på flygplan och utanför flygplan. Flygbolags information samlades in genom att ringa kundtjänsten för varje bolag. Med det samlades information in om vilken allergiinformation som fanns tillgänglig.
Dataanalys	Dataanalysen har skett via multipel linjär regression. Ålder var den kontinuerliga variabeln.
Bortfall	Inget bortfall har skett då studien var frivillig att delta i.
Slutsats	Studien belyser problem som individer med födoämnesallergi kan uppleva oberoende av platsen de befinner sig på: att sjukdomen inte får erkännande av andra, att inte veta om miljön innehåller allergent och bristen som kan finnas i medicinhantering hos individer med födoämnesallergi.
Vetenskaplig kvalitet	Kvalitativ granskning: 87,5 % , Kvantitativ granskning: 89,4 % Grad I enligt Carlsson och Eimans (2003) bedömningsmallar.

Artikel 3

Referens	Cornelisse-Vermaat, J. R., Voordouw, J., Yiakoumaki, V., Theodoridis, G. & Frewer, L. J. (2008). Food-allergic consumers' labelling preferences: a cross-cultural comparison, <i>European Journal of Public Health</i> , 18(2), 115-120. Doi: 10.1093/eurpub/ckm032
Land Databas	Grekland, Nederländerna. CINAHL, PubMed, PsycINFO.
Syfte	Syftet med studien var att identifiera vad för preferenser individer med födoämnesallergi hade gällande innehållsförteckningar, i förhållande till hur allvarlig deras allergi var.
Metod: Design	Kvalitativ metod. Observationsmetod i en shoppingmiljö med intervju.
Urval	40 deltagare med allergi emot mjölk, ägg och/eller jordnöt eller nöt rekryterades via annonsering i lokala tidningar, på patienthemsidor, via mail och på universitet och arbetsplatser.
Datainsamling	Deltagarna fick en lista med problematiska varor för en individ med allergi som de skulle handla i en shoppingmiljö och under tiden ställdes frågor om deras val. Alla intervjuer spelades in.
Dataanalys	Alla intervjuer översattes till engelska. Atlas Ti användes för analysen. Koder gavs till anmärkningar och personens svar på frågorna. Intervjuerna genomfördes mellan januari och februari år 2006. Olika personer satte koder på intervjuerna och sedan jämfördes dem med varandra.
Bortfall	Inget bortfall har skett på grund av att studien var frivillig att delta i.
Slutsats	Trots Europa Unionen (EU):s nya regler resulterade studien i att innehållsförteckningspreferenser hos konsumenter med allergi inte uppfylldes. Åsikten var överlag att informationen som angavs inte var tillräcklig eller lätt att uppfatta. Att möta önskemål hos individer med allergi kan resultera i mindre konsekvenser för de drabbade.
Vetenskaplig kvalitet	83,0 % Grad I enligt Carlsson och Eimans (2003) bedömningsmall.

Artikel 4

Referens	Dean, J., Fenton, N. E., Shannon, S., Elliott, S. J. & Clarke, A. (2016). Disclosing food allergy status in schools: health-related stigma among school children in Ontario, <i>Health & Social Care in the Community</i> , 24(5), 43-52. Doi: 1111/hsc.12244
Land Databas	Kanada. CINAHL.
Syfte	Syftet var att belysa erfarenheterna av att leva med risken att utveckla anafylaxi, hos barn med livsmedelsallergier.
Metod: Design	Kvalitativ. Semistrukturerade djupintervjuer.
Urval	Deltagare rekryterade från en organisation som arbetar med stöd till familjer och individer med ökad risk för anafylaxi. Annonsering skedde i nyhetsbrev, via mail till potentiella deltagare och e-bulletiner.
Datainsamling	Datainsamlingen har skett genom djupintervjuer med barn och unga personer med allergi som lever med risken att utveckla anafylaxi, samt deras föräldrar. Intervjuerna utfördes i deltagarnas hemmiljö.
Dataanalys	Dataanalysen genomfördes med att ta bra teman ur de inspelade intervjuerna. Tre huvudteman togs fram: (1) risktagande beteende, (2) coping strategier, (3) social påverkan.
Bortfall	Inget bortfall har skett då studien varit frivillig att delta i.
Slutsats	Studiens resultat belyste stigmatiseringen av individer med allergi, som skedde i skolans värld. Faktorer som ledde till fram till stigmatisering var fysisk skada, isolering, bli stämplad som allergisk och att bli utesluten. Till och med diskriminerad. Social acceptans fick personerna med allergi, genom andras kunskap. Unga var därmed mer benägna att ignorera innehållsförteckningar för att uppnå livskvalitet.
Vetenskaplig kvalitet	91,7 % Grad I enligt Carlsson och Eimans (2003) bedömningsmall.

Artikel 5

Referens	Fenton, N. E., Elliott, S. J., Cicutto, L., Clarke, A. E., Harada, L. & McPhee, E. (2011). Illustrating risk: anaphylaxis through the eyes of the food-allergic child, <i>Risk Analysis</i> , 31(1), 171-183. Doi: 10.1111/j.1539-6924.2010.01488.x.
Land Databas	Kanada. PubMed, PsycINFO.
Syfte	Syftet var att studera upplevelse, oro och stress relaterat till risken att utveckla anafylaxi, hos barn med födoämnesallergi.
Metod: Design	Kvalitativ metod. Djupintervjuer.
Urval	Medverkande mellan 8-18 år valdes ut med följande kriterier: (a) elev på statlig skola i Ontario, (b) diagnostiserad svår födoämnesallergi, (c) ålder mellan 8-18 år, (d) mångfald. Genom annonsering i nyhetsbrev, e-mail och e-bulletiner. 60 personer svarade på annonseringen och 10 barn mellan 8-12 år och 10 tonåringar mellan 13-18 år valdes ut med geografiskt jämn fördelning.
Datinsamling	Barnen och tonåringarna ombads att rita en teckning om sin allergi och sen förklara vad den föreställde. Steg två var att barnen sen fick i individuell djupintervju utan föräldrar förklara sin uppfattning och upplevelse av att leva med matallergi.
Dataanalys	Dataanalysen presenterades i tre delar: (a) en reflekterande analys, (b) en tematisk analys och (c) en djupgående analys.
Bortfall	Inget bortfall har skett då studien var frivillig att delta i.
Slutsats	Studiens resultat belyser hur viktigt det är att ge barn med födoämnesallergi stöd att hantera situationer. Metoden som tillämpades gav utrymme för barnen att både påpeka positiva och negativa åsikter. Slutsatsen dras att fynden ger förståelse i hur barn med födoämnesallergi ser på sin situation och vad ett risktagande innebär för dem. Studien belyser även hur hantering av situationer varierade hos barnen.
Vetenskaplig kvalitet	93,8 % Grad I enligt Carlsson och Eimans (2003) bedömningsmall.

Artikel 6

Referens	Herbert, L. J. & Dahlquist, J. M. (2008). Perceived History of Anaphylaxis and Parental Overprotection, Autonomy, Anxiety, and Depression in Food Allergic Young Adults, <i>Journal of Clinical Psychology in Medical Settings</i> , 15(4), 261-269. Doi: 10.1007/s10880-008-9130-y
Land Databas	USA. PubMed, PsycINFO.
Syfte	Studien syfte var att utforska autonomi, ångest, depression och uppfattning av föräldrars beteende, hos individer som utvecklat födoämnesallergi i unga år. Även att jämföra resultatet med friska människor i en jämförelsegrupp.
Metod: Design	Kvantitativ. Internetbaserad enkäter.
Urval	586 potentiella deltagare blev undersökta. 176 hade en matallergi och 90 av dem blev exkludera på grund ut av att det fått diagnosen innan sex år ålder. De resterande 86 deltagarna uppfyllde inklusionskriterierna. Om deltagare inte hade födoämnesallergi inkluderades dem istället i den friska jämförelse gruppen. 57 var exkluderade från den friska gruppen på grund ut av astma och 19 blev uteslutna eftersom de hade atopisk dermatit. Kvar i en friska jämförelse gruppen blev 334 deltagare. Alla deltagare rekryterade genom annonsering på hemsidor för stöd och universitetshemsidor över hela USA.
Datainsamling	Information om ålder, kön och ras samlades in innan deltagarna fick svara på enkäter utformade av medicinskt kunniga individer. De medicinska enkäterna hade tre ämnen: individernas matallergi, astma och atopiska dermatit. De två sistnämnda samlades endast på grund av att de sjukdomarna starkt förknippas med allergi. Deltagarna besvarade en enkät med frågor om bandet till sina föräldrar. Autonomi mättes genom Interpersonal Dependency Inventory (IDI), ångest mättes genom Beck Anxiety Inventory (BAI) och depression mättes genom The Center for Epidemiological Studies-Depression scale (CES-D).
Dataanalys	Dataanalysen utfördes med regressionsanalyser. Formen valdes för att kunna se om astma och atopisk dermatit hade någon inverkan på individen. Regression valdes även på grunden av den obalanserade urvalsstorleken och att den mätte effektstorleken.
Bortfall	Nämns inte.
Slutsats	Överbeskyddande föräldrar påvisades i gruppen med unga vuxna som upplevt ett anafylaktiskt anfall. Eftersom allergin inte syntes på utsidan tenderade föräldrar till barn med allergi att inte bli överbeskyddande förrän det barnet blivit sårbar. Till exempel vid ett anfall. Personer som fått anfall upplevde sin allergi som mer allvarlig.
Vetenskaplig kvalitet	85,1 % Grad I enligt Carlsson och Eimans (2003) bedömningsmall.

Artikel 7

Referens	Stjerna, M. (2015). Food, risk and place: agency and negotiations of young people with food allergy, <i>Sociology of Health & Illness</i> , 37(2), 284-297. Doi: 10.1111/1467-9566.12215
Land Databas	Sverige. PubMed, PsycInfo.
Syfte	Syftet med studien var att belysa unga personers hantering av risken att få reaktioner av födoämnen och inverkan på matval, äta och situation.
Metod: Design	Kvalitativ metod. Studien är genomförd med hjälp av intervjuer.
Urval	Deltagarna rekryterades från en organisation och från ett sjukhus. 10 deltagare valdes ut och alla hade auto-injektioner vid allergiska besvär på recept. Medverkandes ålder var mellan 11-17 år.
Datainsamling	Datainsamlingen utfördes genom individuella intervjuer.
Dataanalys	Den insamlade datan analyserades och delades upp i två teman: hantering av hälsorisker och hanteringen av risken vid sociala situationer på olika platser.
Bortfall	Inget bortfall har skett på grund av att studien var frivillig att delta i.
Slutsats	Slutsatsen med studien bidrar till det stora arbetet att förstå upplevelsen att leva med födoämnesallergi hos unga personer. Den insamlade datan ger en inblick i hur komplext det kan vara med risktagande i livets första faser. Det upplevdes som ett osynligt hot som behövdes hanteras varje dag och i relation till nutida normer.
Vetenskaplig kvalitet	91,7 % Grad I enligt Carlsson och Eimans (2003) bedömningsmall.

Artikel 8

Referens	Strinnholm, Å., Hedman, L., Winberg, A., Jansson, S-A., Lindh, V. & Rönmark, E. (2017). Health Related Quality of Life among schoolchildren aged 12-13 years in relation to food hypersensitivity phenotypes: a population-based study, <i>Clinical and Translation Allergy</i> , 7(20). Doi: 10.1186/s13601-017-0156-9
Land Databas	Sverige. PubMed.
Syfte	Syftet med studien var att utreda livskvalitet relaterat till hälsa (HRQL) hos barn med födoämnesallergi och hos friska barn. En jämförelse mellan olika fenotyper för födoämneskänslighet gjordes även.
Metod: Design	Kvantitativ metod. Studien utförde med enkät och kliniska tester.
Urval	I tre kommuner i norra Sverige bjöds barn mellan sju till åtta år in att delta i en longitudinell studie med fokus på astma, rinit, eksem och födoämnesöverkänslighet. Deltagarna i den aktuella studien valdes ut via en uppföljningsstudie på den longitudinella studien. 2612 föräldrar till barn som nu var i 11-12 års ålder blev inbjudna att delta och 1657 barn från två av de tre kommunerna bjöds in att delta i pricktester av tio vanligt förekommande luftburna allergener.
Datainsamling	Datainsamlingen har skett genom en enkät som fylldes i av föräldrar, samt pricktester på barn av tio vanliga luftburna allergen. Pricktesterna utfördes av utbildade sjuksköterskor.
Dataanalys	Statistical Package of Social Science Software version 22 användes till den statistiska analysen. För att jämföra insamlad data ifrån olika kategorier användes The Chi square-testet och The Mann-Whitney U-testet eller The Kruskal-Wallis-testet användes för att finna signifikans mellan grupperna eftersom HRQL-datan inte var normalfördelat. Statistisk signifikans ansåg vara $p = <0.05$.
Bortfall	Av de 2612 föräldrar som bjödits in att delta i studien deltog 96 procent. Av de barn som uppgav att de hade en allergenuteslutande diet på grund av födoämnesallergi deltog 75 procent i studien. Bortfallet diskuteras och tros inte ha någon inverkan på studien. Linear by linear association användes vid skillnader mellan svarsgrupperna.
Slutsats	Det fanns en förväntad negativ påverkan på barnens livskvalitet vid allergier där allergenet totalt undveks. I studiens population var fallet inte så då livskvaliteten var liknade hos 12-13 åriga barn med allergi och 12-13 åriga barn utan allergi. Av sjukdomarna inkluderade i studien var låg hälsorelaterad livskvalitet (HRQL) vanligast i den födoämnesallergiska gruppen och därmed drar studien slutsatsen att det var viktigt att identifiera individer med födoämnesallergiska.
Vetenskaplig kvalitet	80,9 % Grad I enligt Carlsson och Eimans (2003) bedömningsmall.

Artikel 9

Referens	Voordouw, J., Cornelisse-Vermaat, J. R., Pfaff, S., Antonides, G., Niemietz, D., Linardakis, M., ... Frewer, L. J. (2011). Preferred information strategies for food allergic consumers. A study in Germany, Greece, and The Netherlands, <i>Food Quality and Preference</i> , 22(4), 384-390. Doi: 10.1016/j.foodqual.2011.01.009
Land Databas	Tyskland, Grekland och Nederländerna. PsycINFO.
Syfte	Syftet med studien var att studera önskemål om livsmedelsinnehållsförteckningar hos födoämnesallergiska konsumenters genom olika scenarion.
Metod: Design	Kvantitativ metod. Internetbaserad enkät.
Urval	Vuxna med allergi och föräldrar till barn med allergi anmälde sig frivilligt till studien via annonsering i nationella tidningar, nyhetstidningar, handelstidningar och email. 287 deltagare rekryterade. Inklusionskriterier var att ha någon av de IgE-medierade allergierna: mjölk, jordnöt, nöt och/eller ägg.
Datainsamling	Datainsamlingen skedde genom en internetbaserad enkät. Genom tidigare forskning som bidragit till scenarioalternativ i studien, fick deltagarna välja vilka scenarion de föredrog.
Dataanalys	Datan ifrån de tre deltagande länderna sammanställdes för varje konjunktanalys. En generaliserad linjär modell togs fram för åtgärder som var återkommande. Fasta variabler blev relevanta attribut och en landvariabel. En IKT-konjunktanalys utfördes med ytterligare en kovariat som baserats på fem frågor i en faktoranalys. Normalitet och signifikanta skillnader bedömdes.
Bortfall	Inget bortfall har skett då studien var frivillig att anmäla sig till och att delta i.
Slutsats	Eftersom lagar inom EU tillåter livsmedel med mindre yta än 10 kvadratmeter, att inte skriva med innehållsförteckningen kan det ses som en potentiell livsfara för konsumenter med födoämnesallergi. Ytterligare lagstiftning krävs och fler studier att jämföra resultatet med. Individer med allergi eller förälder till barn med allergi har olika önskemål beroende på hur stor ytan är att skriva innehållet på.
Vetenskaplig kvalitet	87,2 % Grad I enligt Carlsson och Eimans (2003) bedömningsmall.

Artikel 10

Referens	Voordouw, J., Cornelisse-Vermaat, J. R., Vassiliki, Y., Theodoridis, G., Chryssochoidis, G. & Frewer, L. J. (2009). Food allergic consumers' preferences for labelling practices: a qualitative study in real shopping environment, <i>International Journal of Consumer Studies</i> , 33, 94-102. Doi: 10.1111/j.1470-6431.2008.00735.x
Land Databas	Grekland, Nederländerna. PsycINFO.
Syfte	Syftet med studien var undersöka om dagens innehållsförteckningar mötte de behov som individer med födoämnesallergi hade.
Metod: Design	Kvalitativ metod. Intervjuer under pågående inhandling av livsmedel.
Urval	Medverkande i studien rekryteras i Grekland och Nederländerna via annonsering i lokala tidningar och genom hemsidor för patientgrupper. Alla deltagare hade allergi mot antingen ägg, mjölk och/eller nötter eller jordnötter. 20 deltagare från varje land deltog i studien.
Datainsamling	Datainsamlingen har skett genom intervjuer av deltagarna när de försökt inhandla 15 livsmedel på en förutbestämd shoppinglista. Inhandlingen skedde om det gick i deltagarens lokala affär under tiden som de gjorde sin vardagliga inhandling.
Dataanalys	Intervjuerna analyserades med hjälp ut av Atlas Ti 5.0. Eftersom intervjuerna var på två olika språk kodades intervjuerna. Koderna dubbelkontrollerades i slumpvis utvalda fall, för att se om olika läsare satt samma koder.
Bortfall	Inget bortfall har skett då studien var frivillig att anmäla sig till och delta i.
Slutsats	Studien har påvisat att informationen på förpackningen har möjlighet att påverka livskvaliteten hos individer med födoämnesallergi. Innehållsförteckningen är viktig och behövs för att hantera allergi. EU måste prioritera att skapa en strategi för innehållsmärkning. Det är av vikt att den som läser innehållsförteckningen ska kunna förstå processen som produkten varit med om i framställningen. Allergeninnehåll bör ha en standardiserat utseende. En symbol kan också hjälpa individen spara tid och den bryter språkbarriären.
Vetenskaplig kvalitet	83,0 % Grad I enligt Carlsson och Eimans (2003) bedömningsmall.

Tabell 5: Temaöversikt

Resultatartikel	Tema 1: Rädsla och förlust av säkerhet	Tema 2: Att hantera vardagen	Tema 3: Betydelsen av information vad gäller märkning av livsmedel	Tema 4: Vikten av stöd från omgivningen
Artikel 1 Chow, C., Pincus, D. B. & Comer, J. S. (2015).	√			√
Artikel 2 Comstock, S. S., DeMera, R., Vega, L. C., Boren, E. J., Deane, S., Haapanen, L. A. & Teuber, S. S. (2008).	√	√		√
Artikel 3 Cornelisse-Vermaat, J. R., Voordouw, J., Yiakoumaki, V., Theodoridis, G. & Frewer, L. J. (2008).	√	√	√	√
Artikel 4 Dean, J., Fenton, N. E., Shannon, S., Elliott, S. J. & Clarke, A. (2016).	√	√		√
Artikel 5 Fenton, N. E., Elliott, S. J., Cicutto, L., Clarke, A. E., Harada, L. & McPhee, E. (2011).	√	√	√	√
Artikel 6 Herbert, L. J. & Dahlquist, J. M. (2008).	√			√
Artikel 7 Stjerna, M. (2015)	√	√		√
Artikel 8 Strinnholm, Å., Hedman, L., Winberg, A., Jansson, S-A., Lindh, V. & Rönmark, E. (2017)		√		√
Artikel 9 Voordouw, J., Cornelisse-Vermaat, J. R., Pfaff, S., Antonides, G., Niemietz, D., Linardakis, M., ... Frewer, L. J. (2011).		√	√	
Artikel 10 Voordouw, J., Cornelisse-Vermaat, J. R., Vassiliki, Y., Theodoridis, G., Chryssochoidis, G. & Frewer, L. J. (2009)	√	√	√	√

Sofia Rolf

Johanna Svensson

Besöksadress: Kristian IV:s väg 3
Postadress: Box 823, 301 18 Halmstad
Telefon: 035-16 71 00
E-mail: registrator@hh.se
www.hh.se